

РОМАН ЛУБКІВСЬКИЙ

Карбівня



Роман Лубківський

Карбівня

ЛЬВІВ
ВИДАВНИЦТВО
«КАМЕНЯР»
1987

ББК 84Ук7
Л82

НОВАЯ КНИГА СТИХОВ
СОВРЕМЕННОГО УКРАИНСКОГО ПОЭТА
СОДЕРЖИТ ЛИРИЧЕСКИЕ РАЗМЫШЛЕНИЯ
О ТВОРЧЕСКОМ НАЧАЛЕ
В ТРУДЕ И В ИСКУССТВЕ,
ОБЛАГОРАЖИВАЮЩЕМ ЧЕЛОВЕКА,
УТВЕРЖДАЮЩЕМ
ЕГО БЕССМЕРТИЕ НА ЗЕМЛЕ,
О БРАТСКОМ ЕДИНЕНИИ НАРОДОВ
И ИХ КУЛЬТУР.
ЗНАЧИТЕЛЬНЫЙ ИНТЕРЕС
ПРЕДСТАВЛЯЮТ ЦИКЛЫ «СОЛНЦЕ «СЛОВА»,
«ШЕВЧЕНКОВСКИЕ АВТОПОРТРЕТЫ»
И ПОЭМА «КАМЕРТОН ШАШКЕВИЧА»
КАК ПОПЫТКИ ПОЭТИЧЕСКОГО ОСМЫСЛЕНИЯ
АКТУАЛЬНОСТИ
КЛАССИЧЕСКОГО
КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ.

Художне оформлення
З. Я. Юськів і О. І. Дмитрієва

Рецензенти:
І. Ф. Драч, М. М. Гльницький

Л 4702590200-059
М214(04)-87 — 55.87

© Видавництво «Каменярь», 1987

Сонце „Слова“



Пачати же ся тьбі пісьні
по былинамъ сего времени...

У воздусі, у пралісі, у корепі
Живуть пісні, ніким іще не створені,
Не списані на дереві, на камені,
На сталі, на папері, на пергамені.

Вони були б квітками та билинами,
Дубами, чорвобривцями, калинами,
Низинами, вершинами, полянами —
Нікому не відомими, незваними.

Та сходить сонце. Ясне, торжествуюче.
І, сопячні серця здалеку чуючи,
Різьбить на древа корені, на кремені
Свої приміти, знаки свого времені.

Вони, повсюдно мічені, проставлені,
Відкриті будуть, знайдені, прославлені,
Бо ось хлоп'я, до світла спрагу маючи,
Бере у серце сонце незмеркаюче...

Не лиш для себе, як одвічну спадщину,
Не втрачену в часах, не занпащену,—
Могутні карби в дереві та кремені
Відчитує у Слові свого времені,

Щоб давні міти, долі запечалені,
Далекими століттями віддалені,
Відкрилися й тобі, живому, сущому —
В теперішньому часі та в грядущому...

Бояць бо в'їщий...

«Боян бо віщий!..» Вірю в силу слів,
В його співучу душу безборонну!
Ні слави, ні князівських соболів
Не прагла, як і місця біля трону!

Боян чи відав, що таке порок!
Та мусив, мусив — о життя прокляте! —
Як ворог наставляв тяжкий порок,
Свого щита під стріли виставляти.

Було, було — коли насяде враг,
Часом і не витримували мури.
Квітучі гради падали у прах,
Ішли в безсмертя лицарі-буйтури.

Ішли, незнані. Кажуть: несть числа...
Несть імені... Лиш попіл. Смерті брашно...
Це значить: наша вдячність і хвала
Безадресна, — як боляче і страшно!

А він, співець із поглядом ясним,
Жадав лишень, йдучи на поле бранне,
Своє ім'я зробити називним
(О, як тобі се вдалося, Бояне?!)..

«А так. Натури в нас були тверді,
Натури чесні — нищих ми не знали.
Якщо таку помітили, тоді
Співця з дружини просто ізгоняли —

У степ куманський, в дебрі та ліси,
В гірські скити, багновища розгрузлі.

Якщо покару витримає, всі
Потрібен знов — клади персти на гуслі.

Хто кари не витримував, отой
Повинен був іти на більшу муку,—
Отож як тать, відступник та ізгой
Давав собі відтяти праву руку,

Що струн торкалась. Подлий чоловік,
Він мусив бачить, як йому ламали
Писало. Мав замовкнути навек.
Оце і всі історії аннали...

Ми думали: хто вийде, хто спасе
Те найдорожче, що в крові і в поті
Надбали ми? Хто далі понесе
Світач добра! По волі та охоті!

І вам про те подбати — час найвищий.
А хто від славолобства занеміг,
Най одійде»...

Ніхто?

Боян бо віщий

Такого передбачити не міг...

3

Тогда пущашеть 10 соколов на стадо лебедѣй;
которые дотечаше, та преди пѣснь пояше...

Пускають десять соколів ясних
На білосніжну стаю лебедину...
Лебідочко! Не вберетись од них:
Вони тебе вже вибрали — єдину.

Вони вже над тобою, вже довкруг,
Уже ж і наздогнали, переймають.
Вони б тебе розкігтили на пух,
Бо милосердя соколи не знають.

Занадто довго в клітці золотій
Їх держано і кормлено ретельно,
Аби, коли захоче князь,— як стій
Шугнули в небо хижо і смертельно.

Ім шкіряні смердючі ковпаки
Занадто довго закривали очі.
Ось знято їх. Іще тепло руки
Дрімає в тілі, темний поблиск ночі

На сизім, на тугім крилі лежить...
— Стартуйте! — кажуть рукавиці вовчі.
І вже комусь роковано: не жить!
І вже за мить восторжествують ловчі.

А їй таке не суджено. А їй
Співати князю славу — значить жити,
Дивитись, як боярин-лиходій,
Важке одіння, золотом розпите,

Обливши смальцем, медом і вином,
Бездумним зором тикається в стелю,
Як за вікном, далеко за вікном
Зелений день кружляє каруселлю.

А там, а там, куди б не долетів
Ні сокіл, ані беркут — сонце спалить! —
Там лебедіє стая лебедів,
Без неї, піснетворці, світ печалить...

...Пустили, як натішилися вщерть,—
На срібен двір, на золоте подвір'я.
Як чорна блискавиця, впала смерть.
Скривавлене розвіювалось пір'я

Не мало й не багато — сім століть!
...Зотглили чаші й дороге одіння.

Чому ж у небі піснею стоїть
Той клич, той плач, те диво-лебедіння!

Воно стоїть, внизу реве юрма:
— Ну чом же їх ніхто не переймає?!
Скоріш пускайте соколів!

Дарма.

Є соколи. А лебедів немає.

4

Тогда Игорь взрѣ на свѣтлое солнце
и видѣ отъ него тьмою вся своя воля прикрыта...
Тогда вѣступи Игорь князь въ златъ стремянь...

Комоні ржуть. Суремлять сурми: в путь!
Горять шоломи. Лопотить знамено.
А він у золоте своє стремено
Не важиться вступити: страх і лють!

Імла неждано хлинула німа —
Не те що хмари, тучі, оболочи.
В ній важко тонуть голоси і кроки,
Суремні кличі. І сама сурма,

І сам сурмач — ставний і юний витязь,
І той, що поруч держить хоругов...
«Рятуй же своє воїнство! Промов!
На сонце намагайся не дивитись!» —

Се знахар, і віщун, і чародій
Шепнув йому на вухо.— Чом, віщуне?
Що значить се знамення? — Лихо суне!
О горе нам! В руці твоїй твердій

Уже не меч, не всемогутій меч,
А непотрібна бляшка металева...
Я бачу прах... Обвуглені дерева...
Як страшно Див кричить поверху древа...

І глянув князь убивче: — Не переч!

Меча торкнувся. Прохолодна твердь
Була, як перше, остра. Що він каже?!
Іще сьогодні половчип поляже.
Безсмертя пам, а ворогові — смерть!

На сонце глянув. Потьмянілий круг —
Немовби щит в загуслій темній крові.
А листя осипалось по діброві,
Морозом білим віяло з яруг.

Ряди бійців — немов могил ряди
Подвижних: сколихпулися могили...
І він зібрав свої останні сили,
Узяв коня за срібні поводи.

Вже розумів: на гибель власну йде
З-за власної гордині! Та натхненно
Звелось за князем військо молоде...
Але за що — вони? Бо й достеменно
Не відають: а де той ворог, де?

...Але вступив у золоте стремено.

ПОКРАЙНІЙ ЗАПИС (історичний)

*Чернігівський князь
Ярослав Всеволодович
Вирушив на битву
Зі своїм військом,
У якому,
Окрім дружинників,
Були:
Татари,
Шельбіри,*

*Топчаки,
Ревуги,
Ольбери...*

*Збірна назва цих племен —
Ковуї.*

*...Нікому вже не страшні.
Нікому вже не потрібні.
Там, де вони згадані,
Кров'ю набряк
Пергамен.*

*Більше нічого
Ніколи, ніде, ніхто
Про них не дізнається...*

*Єдине їхнє пристанище —
Сторінка «Слова»,
Нашої першої
Червоної книги...*

5

*Щекоть славий успе;
говорь галичь убуди...*

*Неймовірна пора:
Час — не час, а безчасся.
Це година, котра
Відійшла? Почалася?
Іще піч, вже не піч,
Ще не день, а вже ранок..
Від сторіч до сторіч —
Кров і плач полонянок,
Материнські плачі
І мечі над синами...
...В золотій опанчі*

Ходить сонце над нами.
Ходить сонце мое
І твоє — з первовіку,
Мов надію дає
Електронному віку.
Мов дарує щита:

— Жийте, люди, в любові.
Все, усе — ніщота,
Коли ви не готові
Зрозуміти себе,
Підкорились облуді
(«Щекоть славий успе,
Говорь галичъ убуди...»)
Не космічна броня,
На ракети підводні,
Не брідня, не брехня
Вам потрібні сьогодні,—
Не нікчемне сrebro,
Не личини, не лики,—
Вам потрібне добро.
І довір'я велике.
Ось порада моя:
Аби лихо минути,
Бережіть солов'я,
Дайте галкам заснути...
Він добро принесе...

— Чом же серце печалиш,
Коли раз і на все
Втихомириться галич?
— Прийде,— втішу тебе,—
Се по довгому труді...

Голос кривди успе.
Голос правди убуді...

И напиша книзи про малое
«се великое» мльвити...

Хотів би я узріти ваші лики,
Привідці коромол. Чипили зле.
Бо про мале казали: — Се велике;
Казали про велике: — Се мале.

І ваше лицедійство, лицемірство
Бідою оберталось на Русі.
Ви й досі живете! Яке блюзнірство,
Що ходите по травах, по росі,

Сю землю оскверняючи печальпу,
Якої ви не варті. Ні на мент
Ніхто не кине мрію персональну
Про свій тмутараканський монумент,

Про те, щоб терем персональний, власний
Набити златом, не своїм — чужим!
І вражий шепіт, вкрадливий та слашний,
Ловити й нарікати на режим!

Лукаве, подле, вироджене плем'я
Із давнім даром: продавати все —
І віру, і сумління, край і врем'я
(Якщо вигоди врем'я не несє)!

Але суворе, справедливе врем'я
Розсудить всіх, спитає всіх за все.
Байдужості, брехні, підлоти брем'я
Хто витворив, до гробу понесе!

Будуйте ж усипальниці висотні
(Стопуддя бронзи. Мармурова слизь...) —

Народжених не вчора й не сьогодні,
Вас поховають все-таки колись.

Ми будем кожне слово промовляти
Без боязні, що ваш воскресне ф'ах.
І тільки місце, темне та прокляте,
У Пам'яті займе ваш саркофаг.

7

Ту Ігорь князь высѣць изъ сѣдла
злата, а въ сѣдло кощиево.

Підвів Овлур коня.

Гарячий кінь,
Напевно, необ'їжджений... «Напевно! —
Подумав Ігор.— Мабуть, через те
Дають його мені, щоб знов і знову
Чинити прикрість: подивіться, ось
Верхівець безкомонний, що утратив
Верховну силу не лиш над людьми,
Своїм розбитим військом,— над собою!
Нехай стражданням владаря, вождя
Страждає, в це сідло вступивши вбоге!»

Та інша думка тут прийшла: «Інак
Все може бути. Випещений огир,
Сей кінь-вогонь, сей лицар степовий,—
Він мовби рівня ханові та й князю...
Ніщо інакше, як поваги знак
До Ігоря, звоюваного князя,
Та князя все-таки. Напевно, так...»

Наблизився. І звично, як велитель,
Коня погладив. Відсахнувся кінь,
Зневажливо заперхав. Шию вигнув
Ще й гордо кинув оком.— А, то він
Мене по сьому одязі стрічає.

Се ж одяг смерда-половця... Шолом
І плащ, хоч закривавлений, негайно
Подай, Овлуре!

— Князю, не знайти

Вже ні твого плаща, ані шолома:

Можливо, як трофеї, у казні...

Та не журися: вихід несогірший

Придумав я. Візьми осей кожух

Начальника поснулої сторожі.

Він знатний чоловік, бо навіть хан

П'є з ним кумис у білосніжній юрті.

Ось бачиш, кінь освоївся. Бо він

Відчув знайомий дух, відчув і силу...

Заодно я змінив тобі й сідло.

Воно хоч і не пишне, хоч не княже,

Та дуже зручне. Теж і дороге,

Бо вироблене східними майстрами

І викуплене за страпну ціну,

Ціну...

— Ну що ж,

З цього сидла зневаги

Я пересяду в золоте сідло,

А з нього — трон великокняжий видно...

Вказав Овлур верхівцеві в траві

На ледь помітну стежку. Поспішили.

Замислений був Ігор. І не знав,

Не знав, що їде у сідлі Коція...

Якби ж і знав, навряд чи схаменувся б:

Бо що говорить про Коція люд?

Говорить же народ: Коцій — безсмертний...

...Всю ніч сь вечера бусови врани
взгрялиху у Пльснська, на болони...

Половецька стріла не засвище,
Не зависне ординський аркан...
Облягає вечірній туман
Літописне німе городище.

Переходимо браму століть,
Діти іншого часу й століття.
Легко думати про лихоліття,
Як напасник в очах не стоїть.

Одкидять носакон черепки,
Рахувати на черепі прами.
Ми ж самі себе топчем ногами —
Хрускотять перебиті кістки.

Можна склеїти чашу. Але
Прах не склеїти. Плоть не зростеться.
Маєм досить пігулок од серця,
Та йому від минулого зле...

Як багато рецептів сьогодні,
Знахарів — ну хоч прірву гати.
Відкриваєм далекі світи,
Та зате спілкуватись не годні

Із міщанами рідними... Їм
І не сняться вали та кургани...
О, страшні не лишень урагани,
Не лишень термоядерний грім,

А й вмирання душі, бо по ньому
Не лишається навіть золи...

Хто були ми, які ми були,
Здогадайся, пацадку, потому...

Стань, оглянись. І досі піяк
Не вгамуються бусові врапи.
І землі не загояться рапи,
Доки ворог навіює ляк.

Сіє, сіє та ще й посіває
Радіації мертвим дощем.
Давньоруським булатним мечем
Нас історія тут одбивав

Від навали страшної, мов хлаць,—
Від байдужості та споживацтва.
На дубах чорноризого птаства
Онде скільки! Не здайся! Повстань!

Поки пам'ять жива, проти зла
Ми стоятимем роки і роки.
Що нам атомні луки й пороки
І пейтронна космічна стріла!

Не змести нас і не розмести,
Не віддати стихіям на грище.
Сонце сходить. Як глянути ближче,
Не могили — черлені щити!

ПОКРАЙНІЙ ЗАПИС
(про засилля зброї)

*На руську силу —
Шаблі половецькі,
Сулиці лядські,
Шоломи аварські,
Стріли
Хиновські...*

*На вражу силу —
Руські, домашні,
Мечі калені,
Стріли золочені
Та харалужні...*

*За кадром
Дальший «виток»:
Осадні катапульти,
«Грецький вогонь»,
Самостріли
На дерев'яних возах,
Де тягиву
Натягає
Півсотні людей.*

*Зброя
Грізна й страшна.
Досконала.
Нищівна.
Але супроти
Атомних арсеналів —
Цяцьки дитячі...*

*Та серце,
Серце людське,
Навчене мудрим «Словом»,
За вісім довгих століть
Виросло і дозріло...*

*Ми перші мовили:
— Світ
Повинен знищити зброю...
Піколи
Не матимемо жалью
За смертоносними*

*Різновидами
Та зразками...
Життя було і с пайдорожчим!
Нащадків не буде
У вас і в нас,
Коли ми космічних списів
Не потроцим
Своїми ж руками...*

9

Уже снесся хула на хвалу;
уже тресну пужда на волю...

«Уже снесся хула на хвалу?
Уже тресну пужда на волю?»
Як ти — Співець, не корися злу.
Якщо Боець, не здавайся Полю.

Так, ти один zostався в бою.
Дружина мертва. Князь у полоні.
Помисли: землю рідну твою
Грасують там половецькі коні.

Запала тиша темна й німа —
Від неї ти не втечеш нікуди.
Помисли: дому в тебе нема.
Помисли: роду твого не буде!

Вже волосяна тонка петля,
Що екзотично зветься арканом,
Довіку, поки стоїть земля,
Буде твоїм божеством і папом.

Будуть будити тебе пагаї,
Спати вкладатимуть посторонки.
Вже не почують вуха твої
Пісні сопілки, трембіти, тронки.

Рідні гаї... Не твої гаї!
Та це твоє і тирло полинне!
Вже не побачать очі твої
Ані берези, ані калини.

Твій хан, твій пан уб'є чи проп'є
Тебе за дзвін цехінів чи рипських.
Вже не пригубить серце твоє
Слів ані отчих, ні материнських...

Твій повелитель, твій наглядач
Буде мінятись, як головастик.
Ханська тамга — ти приглянься, бач:
Малопомітне сплетіння свастик!

Як не зведешся, як не зведеш
К бою меча, хоч мусиш упасти,
Червом плазуючим пропадеш.
Народ не сміє в тобі пропасти!

Встанеш — хвала прокляне хулу,
Сонце засвітиться над юдоллю.
Праправнук твій, не підвладний злу,
Тобі найкращу вимислить долю.

ПОКРАЙНІЙ ЗАПИС

*(іронічний,
з приводу деяких
«нових прочитань»
«Слова о полку Ігоревім»)*

*У неопалимий Першотвір
Вдираються, як міняйли до храму;*

*Безцеремонно
Топчуться по святая святих;*

*Переставляють місцями
«Темні місяця» й затемнюють ясні;
Змушують гадюк лігати,
Мишей — бігати по деревах;*

*Вишукують предків Автора
Ледве не в Антарктиді;*

*Не диво:
Автор один — дослідників тьма.
І ніяк не вгомоняться.*

*Пощо, господине,
На свою голову
Ти побажав залишитись невідомим?*

*Невідомим? Хто це сказав?
Адже кожному з нас,
Нащадків далеких
(Не всім, можливо, не всім!
Можливо, не кожну ніч!),
Та снишся, снишся-таки.
Як сниться з маминих слів
Прадід, якого вона
Бачила ще малою...
Протягнеш руку свою —
Зарокочеш гласом живим,
Перегортаючи
Сторінку «Слова», —
І я не знаю
Більшого щастя...*

Тогда великий Святъславъ
изрони злато слово
с слезами смѣшено...

Слова вмирають. Блякнуть. Їх багато.
І раптом чуєш злато слово. Злато!

Аж хочеться скупатися у тім
Отецькім слові, слові золотім!

І хочеться, і прагнеться без тями
До цього слова припадати устами,

Ридати і радіти водночас:
Його не сплюндрував жорстокий час,

Кривавий деспот, слідуя закону,
Не заточив, не спрятав у скарбону,

Не осліпив, не вбив, не залякав,
На гріш розмінний не перекував!

Слова вмирають? Блякнуть? Ні, не
блякнуть!

Ще століття перед ними вклякнуть...

Возведені на кривді й на крові,
Є храми і живі, і пеживі...

Чи слово тільки вирросло з любові?
Світися, правдо, в батьківському слові!

Нехай же слово, слово золоте,
Печалиться, сміється — і цвіте!

Нехай же осіняє нас крилато
Не слава — Слово. Отче. Слово злато.

Галички Осмомыслѣ Ярославѣ!
 Высоко сѣдиши на своемъ
 златокованьмъ столѣ...

«Чи єсть, братове, хоч найменший смысл
 У тому, що замислив Осмомисл?»

Підпер він гори... Чи своїм горбом?
 Набив комори... Чи своїм добром?

Золотокован посідає стіл,
 А Настя його має за постіл.

Дунаєві ворота затворив,
 А коромолу дома сотворив.

Під небеса мстає тягарі,
 А правдолюбів держить у норі...

Скрізь по землі тече його гроза,
 А в нас тече і кривця, і сльоза.

Стріляє в Саладіна за моря,
 А нам боярським хлібом догоря»...

Ще говорили. Рядили-судили.
 Десь унизу вовтузився Дністер.
 Як виїхав із міста, Настю вбили,
 Вірніше, вкинули живу в костер.

Він оглядав оте страшне кострище,
 Він попелом сивини осипав.
 А місяць підіймався вище й вище,
 Блідий, немов лице її. Не спав...

Якийсь байдужий, стомлений, обвислий,
 Доведений до краю. Нанівець.

Всіх своїх вісім сокровенних мислей
Згапав докупи, наче тих овець.

Нащо се все? Престоли... Доростоли...
Заручиш... Дрогичиш... Чини...
Якщо ти справді є на світі, доле,
То більше зла мені вже не чини!

Я — чоловік. І сей біблійський вислів
Стосується Ісуса і мене.
Допоки трон і скіпетр — Осмомислів,
Убивць рука князівська не торкне.

Не треба мстити. Навіть пашвидкуруч.
Не пожаліють і моїх костей.
Збудую Тустань. Вимурую Урич.
Залишусь там. Чекатиму дітей.

Далеко Ярославна, у Путивлі.
А син блукає — він блукати рад...
Знепацька град задеренчав по кривлі
Свищевій. Град свинцевий.

Сонний град,
Престольний град, будився важко Галич,
Замислився нелегко Осмомисл...
Якась незнапа відкривалась далеч.
Якийсь незнаний відкривався смисл...

12

Немиць кровави брезь
не бологомъ бяхуть посѣяни...

У пору вітровіїв та відлиги
На берегах забутої Немиги,
Де руська кров лилась не на добро,
Подумалось мені про нього; про
Його легеньке гусяче перо,

А може, соколине? Лебедине?
Кому його віддав ти, господине?

І мій народ знав ярма та кормиги...
А тут, а тут, на берегах Немиги,
Віками не розвиднювалось. Тут
Знав білорус приниження і труд,
Прокляття підлих чужинецьких пут...
Він, неповторний у слов'янським колі,
Вже забував і сам себе поволі...

І через те на береги Немиги
Прийшло спасіння — незнищенні книги,
Слов'яно-руський, милий серцю друг;
Скорина, доктор лікарських наук,
Старанням серця, розуму і рук
Всім нам духовні вилікує рани,
Ще й нашої прийдешності догляне!

...Бетоном, склом, крихким, як паццир криги,
Закрито грізні береги Немиги.
Скривавлені священні береги,
Де спізнавали добре вороги
І зброї міць, і прагнощі жаги
Духовної — народ не подолали:
Зійшов із крові дивоквіт Купали!

І слово білоруське, побратиме,
Дзвенить мені рядками золотими
В Купалинім переспіві. Отак
Історія кладе свій мудрий знак:
І Автор «Слова», і Пісняр-мастак
Крізь сотні літ, тисячолюдні здвиги
Знайшли себе на берегах Немиги...

На Дунаї Ярославинь глась сл слышитъ,
зегзицею незнаема рано кычеть...

Зегзицею незнаемою... Клич,
І плач, і клич, і клич, і плач од рана
До зір вечірніх. Чайкою кигич,
Щоб Ігорева загоїлась рана;
Ховаючись од заздрісних облич,
Облич суворих, витесаних болем,
Печальних лиць, многотраждальних лиць...
Впади на рідну землю долілиць —
Не возвишайся понад заборолом.

«Боюсь за тебе. Всюди стільки зла,
Не в добрий час — чи камінь, чи стріла...
Боюся я за тебе. Од гріха
Чимдалі, чимскоріше — якнайлучче.
Там дике терня. А воно колюче.
Там кропива. Глуха, але ж лиха,
Там скрізь чигає, хихотить — ха-ха —
Якесь незнане лихо, неминуче!»

Не бійся, князю, ні скорботних лиць,
Ані того, котре тобі незнане.
Для неї не існує таємниць:
Вона сама — незнама! Чи стане
Тебе надовго?! Не втупляй зіниць
У придунайське марево світання.
Бо то вже і вона, і не вона,
Хоч і вона — на голос і на вроду.
Судилась Ярославні не одна
Стражденна дніпа. Для твого народу
В Дунаї до самісінького дна
Ще вичерпає заповітну воду...
І та вода, дунайська та вода,

Не лиш тобі світитиме в неволі --
Тектиме через наші кривди й болі
Тим плачем, тою піснею года...
З любові — не зі страху чи стида —
Ось вийшла. І стоїть на заборолі,
Тебе і не тебе вже вигляда
Зигзицею незнаємою в полі...

14

...дівки поють на Дунаї...

Пливе Дунай.
Пливе-церепливає
Через пісні
словацьких любих лад,
Через дівочі співи... Папуває
Птахів і коней,
серце папуває,
А серце уповає на дівчат...
Співайте сих пісень мені,
співайте,
Ще й занлітайте тугу в голоси,
Блакитним сумом серце повивайте,
Бо якщо вмерти —
вмерти від краси...
Коли сей світ покину,
я не знаю,
Але колись прийде така пора.
Снів голубий
Долине з-над Дунаю,
Обніме снів Дніпра
І снів Дністра...
Зіллються в пісню,
Ув одну-єдину,
Й вона, та пісня, серце поведе
До берегів розспіваних, співочих,
До голосів

далеких цих дівочих,
 Де синя хвиля золото пряде,
 І, може, здасться
 хоч би на хвилину,
 Що смерть мене
 мине і не знайде...

ПОКРАЙНІЙ ЗАПИС

(полемічний)

Скептик-ентеєривець:

*Чого іще шукати в тому «Слові»?!
 Переклади, переспіви... Є все.
 Вляглось у книги. Видання чудові.
 А чорт нових дослідників несе.*

*Для нашої сучасної громади
 Який хосен із тих минулих літ?
 Зусилля тої вченої армади
 З госпрозрахунком поєднати слід.*

*Для вияснення «білих плям» проєктор
 Установити за платню малу,
 І виділити списаний прожектор,
 Поставити в Путивлі на валу.*

*І підвести солідну, знацця, базу
 Під Ігоря, Овлура, Кончака.
 На Каялі спорудити турбазу,
 Ну, не одразу — щоб не з кондачка...*

Поет-апологет:

*Чудово все. Перечити не смію.
 Пора б нам справді на свої хліба.
 Я управлять реактором не вмію —
 Прожектором, проєктором хіба...*

*Візьмімо ось затемнення. Рубильник
На Сіверському виключиш Дінці,
А ваш (чи не японський?) холодильник
Чик-чик — і в Луцьку скиснуть огурці!*

*Отож потрібна не звичайна — вічна
Така система, хоч би агрегат,—
Якщо всі крапки ставити, космічна,—
Щоб галактичний підключався брат!*

*А не бродив ото в сузір'ї Лева,
В задумі потираючи чоло...
А поки що — див. «Див по верху древа»,
Дванадцятого віку НЛО...*

15

Страны ради, гради весели...

*І Жля, і Карна, і химерний Див
Деся там далеко — як у підземеллі...
«Країни раді та міста веселі...» —
В які висоти порива мотив!*

*Так просто й легко мовлено. Слова...
Але які — тужба моя щоденна.
Благословенна та неосквернена,
В них вічна мрія — давня і нова!*

*Хоч вічно зло було таким як зло,
Та все ж добро і власний має досвід...
Так хочеться, аби Землі чоло
Не сповивав радіаційний досвіт,*

*Щоб хижої ворожості сліди
Не привели нас у жахні пустелі...
Людино, ти межі не перейди!
Гряди, поро омріяна, гряди...
Країни раді та міста веселі...*

28

ПОКРАЙНІЙ ЗАПИС
(величальний)

*На берегах Славути-Дніпра
Над Києвом,
Над землею —
Тичина першим почує —
Золотий гомін!*

*Від чого б то і чому?
Оранта з-під купола сходить;
Киянка в золоті смальт
Ходить, дивується,
Та руками
Сплескує сонячно-золотими —
Золотий гомін!*

*В стременах звівся Богдан,
Бегонові тулумбаси
Ледь чутні, зате дзвенять
Бульвари,
Поділ,
Хрещатик.*

*О земле, земле моя!
Скільки раз по тобі
Топталоя горе з лихом,
Якої зброї лишень
Глибоко в серці твоїм
Не тлів
Ще й досьогодні!*

*Якої крові смола,
Які чорнобильні трунки
Не всякли в розлами стін,
Де з тиньку вийшло на світ
Ім'я — рукою Бояна!*

*Забудем
Лихо і зло;
Місто звістус радість:
Гуслі слов'янські знов,
Знов Золоті Ворота
Стали там,
Де стояли!*

*Вітер
Восьми століть
Торкнувся дзвінкої плінфи,
Звіявся скорбний прах —
Радуйтеся,
Торжествуйте!*

*Радуйся,
Земле моя,
Роде й народе Бояна!
Радуйся, світе, нам:
Тобі бажаємо нині
Миру, щастя, добра.
Сонце нашого «Слова»
Золотий благовіст
На тисячоліття пове
Тобі посилає!*

Слава!

Шевченкови автопортрети



НАЙРАНИШИЙ АВТОПОРТРЕТ (початок 1840 р.)

«Я був з Шевченком як найближчий друг... Він жив на Острові, на 5-й лінії, будинок Аренста, а я в Академії художеств, де мав майстерню... Ця майстерня, колишня стара церковна ризниця, складалася з одної кімнати з антресолями. На цих антресолях мій бідний Тарас мешкав у час своєї тяжкої хвороби... В цей самий час він написав з себе олійними фарбами портрет...»

О. Ф. Попомарьов, художник

Це він чи образ молодої волі?
Яка різниця... В ризниці старій
Академічної церковці антресолі
Приставлено — майстерня! Возрадій,
Тарасе: несподівана майстерня,
І — на короткий час — твоє житло...
Тимчасом розігралася містерія:
Безпосу із косою занесло
До храму, де давно нема вже бога,
Але боги бідують молоді...
Поспівчувала вперше цій біді
(Почався рік — сама була убога...)
Очницями порожніми — в рецепт:
— Ах, доктор Бланк і ця його латина!
Піду на перспективу, там респект,
А молодик підожде...

Я повинна

Прийти сюди за два десятки літ,
Коли ми постаріємо як слід,
І він, і я... О дивні примхи долі —
Ще заскриплять розсохлі антресолі
Під моїм кроком, і тоді... тоді...

...Нідвівся. Лиця змучені, бліді.
Чоло юнацьке — також побіліле.
Гарячі очі проникають світ —
На Україну б, на Дніпро летіли —
Як рідних серцю хочеться орбіт!
Сюртук пакипув на плече.

Овал

Упевнено прокреслив на мольберті
(Овал — цемов за спиною обвал;
Там крижана, жахна присутність смерті...)

Овал, але перейдено межу:
Із небуття — у поворіччя волі!
Прощайте, скрути долі — антресолі,
Він виривається із віражу!

Вчорашній раб на полотно нужденне
Обрушується. Молодості шквал!
«Кріпацтво, смерть — це все таке буденне;
Писатиму я свято — свято в мене...»

А свято не вміщається в овал!

АВТОПОРТРЕТ 1843 р.

...Із вічності влетів. З безсмертя виніс
Веселий повів молодечих мрій;
Припав, припав до аркуша паперу —
І радісно забігало перо
(Хвилину тому, — півтораєта літ, —
Присвяту в погаємний вніс альбом
Палкої шапувальниці таланту),
Забігало перо... І зупинилось.
Замріявся... Задумався... Забувся...
Кому цей погляд генія? Кому
Глибока зосереджена увага,
Ця вперта зібраність... Цей блиск очей —
Кому він має сколихнути душу?
Кому адресувати має погляд
Вітання, згоду, співчуття чи знак
Порозуміння; висловить тривогу,
Лиш не за себе — за чийсь життя...
Можливо, і за наше... Він увесь
Так перейнявся думою своєю,
Що мовби аж наблизився до нас
З півтемряви далекої. Так піжно
Дбайливими штрихами відгорнув
Несупокійне та в'юнке волосся,
Щоб і воно не заважало... Туш
Примусив розпливитися строго в міру,
Йй визначену, — хай підкреслить, хай
Лиш те, що мусить проакцентувати...
Що ж із задуми вивело його —
Чи ніжний голос, чи дзвінок, чи пісня?
У папку вкинув аркуш — і пішов
У свою долю, в каторгу, у вічність,
Забувши перекласти олівця,
Затиснутого в лівій, в руку праву...

АВТОПОРТРЕТ 1845 р.

Якби ти знав, як много важить слово...

Іван Франко

Якби Ти знав, як много важить спокій,
Той спокій Твій — по радіснім неспокої!
Ти весь у мислі, ясній та високій,
Не зрозумілій для товпи безокої.

Товпа жирує, хвалячи свій світик,
Заставлений паїдками, напоями,
І кожен дідич — хоч куди політик:
Він сам ізгой, панує над ізгоями!

Він — патріот пампушок, шароварів
І водночас послушний раб імперії...
Сплакне над «Кобзарем» (а з мемуарів
Проллється жовч на хлопські фанаберії);

Він «Гайдамаки» вишище... й забуде;
Засипле канцелярії доносами;
Він слатиме калину (од простуди)
Меркуріями — кріпаками босими;

А рідне слово — любить, їй же право!
Та вдягнутий в мундир, його душитиме,
Страждатиме, що викривили право
Стараннями, можливо, надужитими...

Він також до нащадків ненароджених
Звертається в думках і щирих помислах;
Він бачить їх у списках пагороджених,
Він бачить їх, збагачених на промислах...

Запхати їх в ліцей! У департамент!
(Якби вдалось — у Третьюму відділенні!)

Мундир... Сургуч... Пісочок на атрамент...
Мастиності за вислугу поділені...

Не десь там на Кавказі чи Кубані,
Не десь там у Курляндії, в Мордовії,
А тут, близьенько — біля Березані
Чи у Потоках — ох, місця чудовії...

Потоки. Що ж, Потоки — то й Потоки...
(«О доки ж ми такими будем, доки ми,—
Подумавши про підле та жорстоке,
Готові розливитися сліз потоками»...)

Не треба сліз. Вже їх западто много —
Аж плавляться піски, чорніє цвіт.
Тарас так розуміюче, так строго,
Довірливо вдивляється у світ.
Іще ж бо сам не знає — не до того! —
Що завтра знов дорога...

Знай, дорого:

Ти — в Переяслав,

ти — у «Заповіт»...

АВТОПОРТРЕТ 1847 р.

«Несходима імперія наша: переїдеш — сто пар копей
погубиш...
А людина — ну що ж,— ми її із чорнозему — просто
в пісок.

Кажуть, брат-малорос вередливий. Не бійся,
полюбши
І мунгтровку, і нари. Павчишся тягнути носок!

Я тебе, благородіє, запримітив давно у майстерні
Брюллова.
Там червоне кругом. Од червоного душно мені було.
Карл зіслався на нежить. А з тобою —
яка там розмова?
Твій хохлацький акцент драгував. Усміхався ти
зверху і зло.

У, проклята народність! І як ти її не муштруй,
не виховуй,
Відбери академію, дай академію — гострить пожа.
Це ж і ти в Переяславі ледь не здох; а туди ж —
«у сім'ї вольній, новій».
Буде в тебе сімейка. Солдатська. Велика. Авжеж,
не чужа.

А батьки-командири знайдуть тобі місце палежне
в реєстрах,
Словом, звісно, незлим на повірках тебе
поминатимуть. І щодня.
Я вже бачу, як вітер пустельний лоба упертого
вистриг,
Я вже бачу: плазуєш, вислужуючись за офіцерське
звання!
Як заслужиш, дамо. Чи ти унтер, чи вільний
художник,

Суть не в тому, якою одежкою дивуватимеш
свій Парнас чи Олімп.
Суть у тім, що плебей, зарізяка, варпак,
ворохобник, безбожник,
Гайдамацький пророк! — а не спить
про стражденницький пімб.

Що ж, карайся, не каючись. А ми вже тебе
попомучим,
Проведемо дбайливо крізь дантівські наші круги!
До семи поколінь твоє плем'ячко так навчимо
і научим,
Що і світ не второпає, хто твої друзі, а хто —
вороги.

Свій рескрипт — «С заперещеніємъ...»
ось олівчиком ставлю. Свинцево. Як пломбу.
В канцелярії Дубельт чорнилом закріпить
сліди олівця.
Не дозрів іще порох на майбутню пародовольську
бомбу.
А тому я спокійний. А тому моїй владі немає кінця».

На пакета казенного вже чекають в приймальнях
кур'єри.

Шарудить у клепсидрі пісок. Осідає на віях.
Наляга на свинцевий висок.
І блідий істукан відчайдушно пірнає у сірі порт'єри.
А пісок забиває цареві горлянку, засипає
імперію всюдисущий імперський пісок...

АВТОПОРТРЕТ 1851 р.

Нудьга. Жара. Безвітряність. Пустеля,
Брудна, мов заяложена шинеля.
Безвихідь. Безпорадність. Непроглядь.
Болить душа. Думки — і ті болять!

Він чи не вперше похилив плече
Під тягарем, що давить і пече
(Так Пушкінова тисла домовина,
Бо смерть йому боліла безневинна,
Аж серцем він заходився усім!),—
А вже йому так само тридцять сім...

Відміряно (за тридев'ять земель)

Межу, де має статися дуель...

Між ким і ким? І де тут секунданти?

А свідки хто? Хіба Овідій, Данте,

Та Біблія... Але й вона німа.

Не буде поєдинку. Є тюрма.

Ні, поєдинок буде! Віп-бо є!

Ще серце недокльоване твоє

Драпіжному орлові спалить дзьоба!

І сонце твого змученого лоба

Підніметься над обрієм рудим,

І знов себе побачиш молодим,

Навік забудеш Гур'єв, Мангишлак,

Самодержавний одведеш кулак

Од бідних байгушів. А згодом, згодом

Ти станеш їм і пам'яттю, й народом,

Сумлінням, найчеснішого чесніш...

І твій свячений гайдамацький ніж

Не раз, не двічі визирне з рядка...

Пора. Днювальний вже тебе гука.

Ставай і стій на вічнім караулі!

І пси мимрять деспоти послулі

Та самодержець хрестить сонний рот,

Іди, буди — здалека — свій народ...

**«КАТОРЖНИЙ ПОРТРЕТ»,
ПОДАРОВАННИЙ МИХАЙЛОВІ ЛАЗАРЕВСЬКОМУ
(1858 р.)**

«...Добре все зробив, що заказав 50 штук ном'янутого образу, нехай поки що земляки дивляться хоть на цей облик недобитого кобзари свого...»

Шевченко—Лазаревському

«В цьому портреті є дивна риса — і в погляді, і в бороді, і в положенні голови щось нагадує типовий портрет людини епохи Відродження, вченого, астронома, мислителя, мученика. Навіть не схожість рис, а швидше схожість історичних стилів. Минуть десятиріччя, величезна спадщина Шевченка буде вивчена, віднайдуть, прочитають і пустять в обіг його глибокі думки про мистецтво, про політику, про науку і природу, і ця дивна схожість «каторжного портрета», як називав його сам Шевченко, з галереєю мужніх борців, які піднялися на рубіж свого віку і заглянули через нього у вік прийдешній, уже не видається ні перебільшеною, ні дивовижною...»

Марієтта Шагіня

«Недобитий кобзар» — і «епоха Відродження»...
Парадокси століття. Країни. Життя.
Після лютої каторги — знову пародження.
Приплиття напівмертвим — з хреста здійсниття.

Залишилась Голгофа забутими фортами,
І казарменним смородом, слізьми тихцем,
Почалася епоха — не міськими комфортами,
Не офортами (потім!), лишень олівцем!

Власне, два цих олівчики. Перший з Італії.
Мікеланджело вислав? Чи Рафаель?

Леонардо да Вінчі запитим в саудалії
Передав кризь сто тюрем і десять пустель?

Поки спала уся охорона імперії
(Бо як спить, то вже спить, а не спить --
то не спить!),
Не зазначений в жодній такій бухгалтерії,
Він дістався поетові. Що з ним робить?

То зведе його з чорним, російського виробу,
І оба запрацюють, у парі... Йому
Вже нема вороття і немає вже вибору —
Чи вертати в столицю, чи зпов у тюрму.

По державі безмежній безпашпортним жителем
Він возноситься вгору з падволзьких низин.
Він додому вертається вседержителем —
Бог-отець для народу, бог-дух і бог-син.

Майстровий планетарний,
людина Відродження,
Він запустить незримого маховика,
Розпочнеться повільне і радісне сходження
Із мерзлоти-мерзотності льодовика...

Та не богом во мсті він ігме палатами —
Бородатим і ясним на вид кобзарем...
Він палатиме болем і гнівом палатиме,
І суворо нахилиться над царем,

Відбере в імператора берло з «державою»,
І пошпурить у небо на радість богам,
І ворота Зимового короною ржавою
Упадуть йому к босим мужицьким ногам...

АВТОПОРТРЕТ У ВИШИТІЙ СОРОЧЦІ (1860 р.)

«Чи це не Палій, чи не Дорошенко,
а чи, може, Сагайдачний?»

«Северная пчела», 1860

— Се молодість вернулася моя —

Одягну білу вишиту сорочку,
Червоним скиндячком перев'яжу —
Помолодію, ще помолодію!
А посаджу смушкову шапку чортом
На лисину — вкраду ще з двадцять літ...
Тепер гадайте: сотник чи полковник,
Чи славний гетьман... А тобі, Ликеро,
Одне скажу: ще хоч куди козак!

— Се молодість вернулася моя —

Я так чекав... Тож дай принаряджуся.
Ти ж мене знала в іншому вбранні:
З нікчемної сукнини шароварах
Та в осоружній свитці козачка,
В ширяєвському тиковім халаті,
А потім у добротнім сюртуку,
Що до лица був учневі Брюллова,
А потім, потім — елегантний одяг
За модними журналами Парижа!
Боян плебейський красувався в ньому,
Мов юний Аполлон, в усіх салонах,
Всіх — від качанівських до петербурзьких...

— Се молодість вернулася моя —

Казенне дрантя кинуто мені
В лице на третій день після арешту

Злорадно і зневажливо: — Поси!
Вертайся у свою кріпацьку шкіру,
Вдягай це рам'я — певно, із рамена
Високоблагородія царсубивці,
Що з каземату йшов на ешафот;
Та під розписку нам його здаси,
Іще ж добротне, з десять літ послужить...

— Се молодість вернулася моя —

Моє перевдягання затяглося:
Солдатська груба випріла шинеля,
Прихований костюм цивільний, плащ —
Більш апіж скромний гардероб засланця!
Нарешті — він мене і досі гріє —
Добротний, теплий щепкінський кожух...

— Се молодість вернулася моя —

Запахло мені рідним полотно —
Коноплями та льоном України,
А вишивка в дитинство завела,
Де я побачив бідну свою матір
І свою першу золоту любов
У вишитих калиною рукавах...

— Се молодість вернулася моя —

Я пов'язав топку червопу стрічку:
Козацький колір як же не любить,
Хоч дуки-кармазинники його
Не допускали в мислі посполитих,
І якщо вам здаюся Палієм,
Чи Дорошенком, навіть Сагайдачним,—
Ну що ж, панове, я на те скажу?
Допоки ваше, хай вам так здається...

— Се молодість вернулася моя —

На цей остапній мій бал-маскарад
Підкинула етнографічний одяг;
Одним він буде — символом нареду,
А іншим — втіленням національних мрій,
Ще іншим — хуторяпським реквізитом...

Я вище звишувачень. Я дивлюся
За втраченими юними літами,
Стараюся сподобатись Ликері,
Лукавій дівці... Чи лукавій долі?
І з власної наївності сміюсь,
Над молодістю власною ридаю...

—То молодість минулася моя.

АВТОПОРТРЕТ ЗІ СВІЧКОЮ
(1860 р.)

Крило світлотіні лягло на чоло,
На аркуш поблідлий.

Тісний закамарок
Ласкавить пломіпчик.

Потрібно, бджоло,
Ще воску, бо ось дотліва недогарок.
Збуди серед ночі вколисаний рій,
Поклич, підійми, поведи крізь непам'ять,
Спалися на вуглик, на порох зітлій —
Нащадки бджолині твій подвиг затямлять!

За воску одробину, болісний мед —
За краплю твого каторжанського поту,
Аби він довершив почату роботу
І визволив з темряви автопортрет.

...Три тіні поглинують з-поза плеча:
Солдатчина, смерть, забуття на чужині.
Але ще так молодо сяє свіча!

І тіні чайяться, ховаються тіні!

Та виберуть час. Нездоланна імла
На очі впаде, як мороз на суцвіття.
А поки — літа, скільки може, бджола,
Літа крізь літа,

зі століття в століття.

Зведи ж свої крила, і серце зведи
У вічнім, гіркім,

геніальному леті,
Лети в суховії, лети в холоді,
Пергу перетворюй на віск і меди
І промінь, мов сопячій штрих,

поклади

На тім педокіпченім
автопортреті...

ТРЕН
ЗА ОСТАННІМ АВТОПОРТРЕТОМ
(1861 р.)

«Останній автопортрет Шевченка.. дійшов до нас дуже змінений: працюючи над ним, художник застосував асфальт — темно-коричневу фарбу, красиву, ефектну, але підступну: вона швидко розкладається, чорніс й повільно сливається...»

З наукового коментаря Л. В. Владича

Скільки літ іще? Десять? Чи три? Чи два
Вистачатиме сяйва (гасне... згасає...)?
З-під асфальту — ми звикли — росте трава,
А тут папливає **асфальт**, нависає,

Набрякає мертвотною темінню, щоб
Загасити, засипати, затулити
Гайдамацький, варнацький, кріпацький лоб
І обличчя, в останніх муках відлите.

Паступає **асфальт**. Це жахлива пора.
Хто відстрочить можливі метаморфози?
Чорна пляма, мов чорна космічна діра,
Скоро виникне, скоро — такі прогнози.

І кому закричати, кому, що ми
Добачаєм ці риси, може, остатні,
Аби бралися болем серця й уми,
Бо він вдруге вмирає, а ми безпорадні?

Не потішить комп'ютерний благовіст,
Не розрадіять виклади академічні,
Що з погаслих давно (чи недавно) звізд
Народитися мають світи космічні!

Хай рождається — мусить! — життя нове,
Чи то крапля, чи квітка, чи то дитина,
Але віп — хай і в кольорі! — переживе
Всіх, чия земля — Україна,

Всіх, хто рід його і народ,
Всіх, хто рідний його народу...
І на тлі світових, планетарних скорбот
Ця скорбота моя — від роду до роду...

Я скорблю, я жалію: ніщо й піде
Так іще не боліло, як ця планета...

...З-під асфальтобетону трава гряде...

...Посилає останній промінь — дійде? —
Кобзареве обличчя
Із останнього автопортрета.

ДО АВТОПОРТРЕТІВ УТРАЧЕНИХ АБО НЕВІДОМИХ

Якщо все на круги повертає своя,
Якщо в славу з неслави приходить ім'я,
А міста постають із руїн, із румовищ,
А рукописи — з втрачених книгосховищ,
Вирізнюються в сутінках силуети,—
Поверніться, Шевченкові автопортрети!

Той дитячий, написаний вуглем на клупі,
Той псеімій, зухвало дарований Дзюні,
Той, у Вільні розтерзаний Енгельгардтом,
Той, Сошенкові вручений з болісним жартом,
Той, накиданий легко в брюлловській залі,
Той настійний, в холоднім тюремнім підвалі,
Той, Фельдфебелем вкрадений і пропитий,
Той, навіки загублений чи не відкритий,—
Поверніться, відмінено присуд смерті,
Поверніться, подерті й напівзатерті,
Із чиїхось колекцій, із рук захланних,
З-під приватних заборів неподоланих,
Поверніться.

Постапьте перед людьми.

Там Шевченко присутній, присутні ми,
Ми — повітря його, його простір і тло,
Де, мов сонце, засвічується чоло,
Гасне маска посмертна і меркнуть свічі,
І народ сам собі вдивляється в вічі...

Камертон Шамкевица

КАНТАТА



Життя як життя. І на той час — коротке
 (Велике життя, та вкорочений вік).
 Він серце мав любляче, болісне, кротке,
 Русявий, прудкий, молодий чоловік.

Він був і нема. Не зосталось портрета.
 Який він, не знатимуть, певно, повік.
 Це — доля поета, недоля поета,
 Що нам його дав дев'ятнадцятий вік.

А що залишилося? Спомин. Легенда.
 Підліська гора — мов Чернеча гора.
 І люди ідуть до Твого постаменту
 З-над Волги й Дунаю, з-над Бугу й Дніпра.

А люди приносять то квітку, то колос,
 То пісню, то книжку кладуть на моріг.
 Які Твої очі? А мова? А голос?
 Ніхто не розкаже, крім свідків Твоїх —

Правічних дерев, і давно захололих
 Потрісканих дзвонів забутих церков,
 Старої чорнильниці, що археолог
 В Підлиссі, зондуючи землю, знайшов,

Державних архівів у Пешті та Відні,
 Кадастрів і метрик — потріпаних книг...
 Руйнації часу такі очевидні!
 Ніщо вберегтися не може від них...

Та ось переходить з долонь у долоні
 Такий невеличкий собі інструмент...
 Це Твій камертон... А в отім камертоні
 Щось більше, ніж в тої прекрасних легенд.

За ними в далекі часи не полицу.
Твій голос не чутиму — чутиму тон!
Підношу до серця,—
Він мій на хвилину,—
Збережений часом для нас
Камертон...

II

Не з честолюбних намірів це слово,
Цей ризикований займенник — мій.
Та вибрав я його не випадково.
Не випадково Ти — в судьбі моїй.

Між нами рівно півтора століття.
Три покоління. Як одне життя.
І Ти, що добре возвіщав поліття,
Шукав, напевно, в часі опертя,

Шукав, напевно, надміцної тверді
В далечині прийдешності. А ми,
Народжені уже в Твоїм безсмерті,
Твоїм народом стали. І людьми.

Попад життя свого важке каміння,
Мов сонце, подаєш нам обіруч,—
Щоб і моє обпяти покоління,—
Ясного слова сонячний обруч.

III

...Шекспір. Бараташвілі. Маха. Краль.
Та автор «Слова». Віщий автор «Слова»...
Який могутній ряд! Який вимовний!
Ти в цім ряду своє займаєш місце
Із повним правом. Бо й твоє лице —
Також —позичене! Щоправда, в сина,
А не в якогось князя чи купця,

Художника з убогої мансарди,
Актора, комівоаяжера... Ти
Прийшов і став між цих людей великих
Як випадковий чемний співбесідник?
Чи мов блукалець, що пристав до гурту,
Аби при ватрі перебути ніч,
За хлібом-сіллю переждать негоду
І потім далі рушити собі
В далеку, дуже втомливу мандрівку,
У невідомість себто...

Та стривай,
Чому це я розписуюсь за Тебе,
Чом, скориставши з того, що мовчиш,
Дозволив я собі в Твої вуста
Банальності вкладати?.. Звісно, збіг
Це випадковий, та не випадковий
Збіг — і прикмет людських, і тих обставин,
Які звели різночасових вас
Та різномовних в коло, я сказав би,
Родинне.

Так, у коло, а не в гурт!
У цьому колі — там не тільки ви,
Але й народи ваші, так — народи!
А їм ізпрадавен впродовж століть
Чинилась кривда. То давали «право»,
То відбирали знову. То свідомо
Не помічали їх на карті світу,
То явно й скритно, але послідовно
Спотворювали дух, не лиш обличчя!
Все те народи, так, як нині Твій,
Мов сон кошмарний, споминають...

Правда,

Любов до батьківщини, до її
Ні з чим не зрівняної пісні, мови,
Народна гідність, і неприйняття
Ні незначної, ні значної кривди —

Ось заповіді з тої Книги Книг
Загальнолюдської, із того Лексикону,
Де вписано сторінки ваші кров'ю!
Сторінки з повітрявліюваним текстом
(А текст нерідко без заглавних літер,
Бо літери погублені...)

Однак

Ці письмена світитимуться вічно,
А надто не при місяці — при сонці.
Вони доступні нам.
Вони прийшли —
Прийшли повідати нащадкам
Правду.

IV

...Вечірній сумрак оповив околи.
Вечірня сутінь душу обійма —
Як страшно опускається пільма!
Та поки руки ще не захолили,

Спитаю в тебе, добра моя доле:
Невже довіку, темна та німа,
Схопивши нас руками обома,
Не схлипе з цього краю вже ніколи?

«Мисль піднебесну двигчи»... Ношно й денно
До благородних пробиватись мет
І оболоків роздирати гнет —

Хай блискавка проб'є тобі рамено!
І він, як Мікеланджело, тужденно
Упав чолом на перший наш сонет.

V

...Побратимі де суть люди,—
поза Волгу, за Дунай.

«Згадка» (1834—1835)

Люди, *люди побратимі!*
Золоті серця родимі
З-поза Волги, з-за Дунаю
Своїм серцем обіймаю.

О, якби воно вмістило
Всю тебе, юнацька сило,
Від Поділля по Besкиди,—
Ми б не знали зненавиди.

О, якби воно зуміло
Заспівать відважно, сміло
Від Дністра і до Славути,—
Волю б ми могли здобути!

О, якби воно, єдине,
Пригорнулось до родини
Від Уралу по Балкани,—
Слово стало б нездоланне,

Нездоланне, незбориме,
Материнське, побратиме,
Правдомовне!

Буде! Буде! —
Побратимі бо суть люди...

VI

Вони зійшлися — три, немов брати,
Веселі, зацальні семіпаристи.
Лукаво Маркіян шепнув: — А ти
Ще не втомився ту науку гризти,

Бо, Яцю, мабуть, голову, мов кінь,
Для деклінацій маєш... Клич Івана,
Та обережно: вже за нами тїнь!
Чекаю в огороді...

Довгождана

Хвилина випала.— Приніс? — Приніс.

— Це ж «Приказки»? А де «Пісні»?

— У Бродах

Затримано пакунки.— Хай їм біс,

Тим митникам проклятим!

...Волі подих

Уже й до галицьких долинув піль...

І чисті душі, наче буйний хміль,

Заподонило щастя.— Побратими,—

Озався по хвилині Маркіян,—

Не треба нам іти стежками тими,

На котрі нас зіптовхують... Туман

Великопольський осіда у Львові

У супроводі брехень та оман,

В папірчики загорнутих чудові...

— Страшний, гадаєш?

Так. Бо рогатівки

На голови понапинали й ті,

Чиї батьки голодні переднівки

Справляють рік за роком...

У гурті

Пас не засліплять вогники примарні

Облудних гасел, а летючок рій

Нехай собі виловлює курій

В личаківській пивниці чи випарні!

— Стривай, отой новошляхетський чад

Заноловив уже й «Оссолінеум»,—

Промовив Яків.

— Нумо до дівчат,—

Озався Іван по роздумі хвилевім.

— Як до дівчат, то й до дівчат. Але
Спочатку нас чекає Ярославна.
Нащадки нам не матимуть за зле:
Любов до неї мучить всіх віддавна...
Се жарти...

— Панські жарти чи які?
Чом, Якове, мовчиш?

— Які то жарти?
Плебейські, звісно, хлопські, бо гіркі:
Життя, здається, шеляга не варте.
Погляньте, чехи та словаки — всі
Чогось добились, встали й лужичани.
А ми? Які ж бо ми сини Русі,
Коли її не знаємо? Слов'яни
Друкують книги власні. Карамзин
Історію он видав. А Караджич,
Шафарик, Коллар — із яких низин
Вже до вершин доходять...

Що порадиш?

І Маркіян, окрилений порив,
Натхненно, гаряче заговорив:

— Берім книжки з бібліотек слов'янських,
Одписуймо і вірші, і пісні,
Вивчаймо язики: великоруський,
Болгарський, сербський, тільки ж і свого,
Родимого, не забуваймо...

Браття,
В корінні слів, у золотих пластах
Історії своєї відшукаймо
Надію на будуче. Йдім навстріч
Кожнісінькому леготу новому,
Що доліта до Львова. Не лиш ми,
Як нас східно охрестили — «Трійця»,
А ті, що йдуть за нами, що прийдуть

Колись по нас, збагнуть: отсей епітет —
Якраз на місці. Так, ми — «Руська трійця»,
Бо руська мати нас родила всіх
І руська мати нас повила... Зроду
Зоветься руською, і споконвіку,
Ізрадавен до Києва тяжить,
До Золотих Воріт і ми тяжіймо!
Се наша вічна матірня земля,
Земля Хмельницького і Наливайка,
Земля Небаби й Богуна. Земля,
Русява вродою...

Ми — Русь Червона,
Ми, браття,— Україна молода.
Хай падає прокляття-заборона,
Та наша віра чиста і тверда.
Чи нам боятись вражої наруги?
Чи праця молодих не любить рук?
Подайте ж ваші руки, юні други!

...Десь бамкнув дзвін.

Голодний каркнув крук.

Не думали про велич, ні про славу,
Мов сівачі, виходячи на лан.
І Далібор дав руку Ярославу,
І їм обом свою простяг Руслап.

VII

...Шевченка переписував.

Неспокій

На серці мав. Тарасові слова
Боліли, наче власні...

(...Дніпр широкий,

Сердитий вітер завива...)

Який той Дніпр, які його околи,
Який той степ, омріяний здаля?

Кордони України розколює...
Чи довго буде мучитись земля,
Роздирта павиці,

рідними й чужими
Зневажувана гірше, ніж раба? .
Чому не присилають побратими
Обіцяних нових книжок? Хіба
У Петербурзі й Харкові не чуто
Про наші справи —

шісто, мову, друк?
(...*Ще треті півні...*) Що се, як не чудо,
Для наших поміч (... *не співали...*) рук!
(...*Ніхто ніде не гомонів...*) Братове,
Не боїмося недругів! (...*Сичі...*)
(... *в гаю перекликались...*) Вже готове
До бою рідне слово! Не плачі
Врятують нас. Де б савани не ткались
І як би люд наш бідний не терпів,
Потрібно, щоб серця... (...*Перекликались...*)
І день паш...

(...*Ясен раз у раз скрипів...*)
(...*Скрипів...*) З попів нам вибитись, з ізгоїв—
Людьми зробитись вже давно пора...
Шевченків дух наснагу нам подвоїв,
Мов нездоланна течія Дніпра.
Пора, братове, ми не одинокі,
Інакшого нам вибору нема
В цій Галілеї... (... *Верби гне високі,*
Горами хвилі підійма...)

VIII

— «Руслан»? «Русалка Дністрова»? Так-так.
Тут спільний корінь — Русь!!!

Мої панове,—
Обачний та підступний Захер-Мазох,
Директор жандармерії у Львові,

Роздумуючи хвилю, ознаймив
Своїх підлеглих: — Цей Руслап — то *Rußland*,
Rosia тобто. А коли це так,
То це, панове, очевидна зрада
Австрійської монархії. Ця гра
Далеко не дитиняча, панове,
Вона Куфштайном пахне.

Під арешт
«Русалку» і студентиків!

А те, що
У ній пісні жебрацькі, а при тім
Якісь поганські «Ладканя», фривольні
Із сербської — про циці — пісеньки,
То це — не наше, це — святому Юру.
Митрополиту. Все. Який ще знак?
Ах, видавничий знак. Що ж. Видавничий,
Із лірою та листям? «Дочка Слави»,
Раніше видана в друкарні тій,
Де ця «Русалка»? Коллар? Коллар може,
Бо Коллар в Празі. Там пани. А їм
Столичним, тим, хто ближче до престолу,
Дозволено... Не забувайте все ж,—
Висловлююся дещо поетично,
Бо я в душі, як знаєте, поет,—
Коли у Відні підстригають нігті,
У Львові пальці відітнуть по лікті...
Але до справ. То скільки тих брошурок?
Поки що сто? Запхайте у мішок,
Закиньте на горище якпайдалі.
Можливо, вчена миша за сто літ
Його перечитає. Все, панове.

...Але якби так збоку до нього зараз приглянулася — здивувалась би і сказала б: то не Маркіян, то не мій чоловік... Став споважнілим, але ліпше сказати понурим, завжди задуманий, завжди чимось зайнятий, дуже маломовний, ходить не підстрибуючи, а повільно, постійно з трібником під пахвою, що аж йому вже боки повиїдав...

Такий твій Маркіян тепер...

З листа до дружини Юлії (1838)

Вже вкотре перечитую листа
 До Юлії. Ретельно відзначаю
 Подобиці: щербатий каламар,
 Стара, брудна, залита воском ряса,
 І передчасна лисина — немов
 Той сороківець; згорблена постава,
 Сповільнена, притишена хода...
 І що не слово — штрих, та ще й виразний!
 Уїдлиий, смішний автопортрет
 На клапті промокального паперу
 Зі Львова долетить у Деревню,
 Впаде на руки Юлії — дружини,
 Коханої, обраниці, і музи,
 І матері його синів, яких
 Вона іще повинна народити.
 Він мов дитина тішиться з кохання.
 Тут кожна літера — сама любов,
 Злеліяна в його палкому серці...
 І раптом — інший тон: це тихий плач
 За молодістю знищеною. Туга.
 Надія на домашні гаразди
 Мужчини віку Лермонтова. Щира
 Жадоба скласти втомлені вітрила
 У тихому причалі по літах
 Полевірянця в семінарських мурах,

По збридлому ходінні вниз і вгору
По цих скрипучих зчовганих дошках
Старої монастирської дзвіниці
Костьолу Лазаря...

Мов Лазар сам,
Але не той, що має воскресати,
А вмерти мусить, глянув у вікно.
Повільно й важко зачинались брами,
Скрегочучи залізом. Десь іржаво
І монотонно дзвякали ключі.
Ось скрипнув засув і вниз. Пітьма
Вузьку смужку світла над столом
Поглинула,— отак *змія ковтає*
Зірки та сонце... А свіча здригнулась.
На сірий аркуш капала свіча...

Х

...Може-сте не раз від старих людей або в
ваших піснях чули, що то єсть війна... Кудя
неприятель перейшов... там пустиня і безлюдь
вчинилася... Глухо і пусто: довкола ні жи-
вої душі, ні людського голосу; поля і ниви
змішані копитами, міста і села в курищах
лежать, а дим, як останній дух лежачого на
смертній постелі, сумним стовпом зводиться
під небеса... Така то війна!

З проповіді в Нестаничах (13 лютого 1841)

В далекім холоївськiм деканатi,
В нестаницькiй церковцi, при стiнi
Там Ти стоїш. І хмари рудуватi,
Вогненнi хмари бачиш у вікнi.

Несуть вони чи зливу, чи посуху,
Пропасницю, холеру — хто те зна? —
Погибель духу, голод і розруху...
І Ти спитався: — Що то єсть війна?

Що єсть війна? Хіба цього не знати?
По цій землі, пемов брудні вали,
Пройшли Наполеонові солдати,
І вояки цісарські перейшли...

Потопано поля, сади квітучі,
Сплюндровано міста. Чия вина?
Сьогодні мир, а завтра... Чорні тучі
З багрових стали.— Що то єсть війна?

Чоловіки мовчали. Молодиці —
Затаювала не одна сльозу.
На дерев'яній рубленій дзвіниці
Озався дзвін. Можливо, на грозу.

З нестаницького мовлені амвона,
Через століття — чи не дивина? —
Ударять ці слова сильніше дзвону:
— Чи знаєте ви, що то єсть війна?

Страшне питання. Наче камертоном
Торкнувся серця... Відповідь луна...
Повторюю Твоїм тривожним топом,
Б'ючи на сполох: — Що то єсть війна?!

Народжений у році сорок першій,
Я — знаю. Хай же світ, хай людство зна,
То ми Твоє велике діло звершійм,
Як не забудем, що то єсть війна...

XI

Початком літа, ранньої пори,
Коли розпочина свою дорогу
Щедротне вічне сонце догори,
Безмовний, невидючий (— Слава богу,—

Раділи б вороги!), свою убогу
Ти пристаць покидав.

Сумні дари

Приносили до хати прихожани —
Гіркі новини, бо на те селяни...
Виповідали біди та жалі
І те, що ось видатки немалі,
А економи піби шершні злі,
Нема падій на верем'я-погоду...
Ледь чутні схлипування. Тихий плач...

Син Володимир, перший Твій читач
(Він перейме Твій дар і Твою вроду),
Складав слова з великих літер — їх
Намалювали тато на папері
Кирилицею (непростимий гріх!).
Тут смерть ввійшла і причинила двері,
Аби не знав ні недруг, ані друг,
В яким куті,— під Львовом чи за

Львовом, —

Завершувався даптівський Твій круг
Між першим скриком і останнім словом...

Останнім словом... Ні, його нема:

Одібрапо і зір, і слух, і слово.

Яка ще сила тут мене трима,

Але не добиває умислово?

Хто ж тая сила? Цісар? Саваоф?

Митрополит, якому піби строфи

Подобались мої, але з тих строф

Мені хреста стругали для Голгофи,

Щоб я доніс цього хреста сюди,

У Новосілки. Ось моя Голгофа...

І хтось привіс у кухлику води,

Приклав до вуст. Мав профіль Саваофа.

Старенький лірник. Срібла сивина,

З Олеська. А чи з Княжого. Чи з Буська.
— Се ти, Бояне? — Тріснула струна.
Кобзарська. Українська. Давньоруська.

XII

Таке б не примарилось навіть Босху:
Селяни, повні печалі,
Поклали темну кадильницю з воску
На груди Твої запалі.

Забили віко на домовині...
Ховали, добрим звичаєм,
В склепі чужому. Хіба ж ми винні,
Що вічно все позичаєм?

Вдова згорнула малі пожитки —
Абетку, книжки, шкатулку,
Тонкі, роками писані зшитки,
Пішла благати притулку...

Притулку — в кого? В якого бога —
Небесного чи земного?
Адже до того дійти незмога,
Як, зрештою, до тамтого...

За що ж по церквах Тобі будуть кадити
З важких кадильниць мосяжних?
За що Тебе будуть підло любити
Стада клеветів продажних?

Ні, Ти не створений для кадильниць —
Кадильники Тебе вбили.
...Такі, як Ти, з вежових будильниць
До зброї народ будили!

ХІІІ

Покірний раб важкого обов'язку?
Ніколи я не віритиму в це!
Ти на своє зістраждане лице
Не вмів покори надягати маску.

Чи може прикидатися єство,
Запалене високою метою,
Серед сваволі, тупості, застою —
Єство, що бачить мрії торжество?

Який не є вогонь, та слово «ниций»
Хто прикладе до образу вогню?
Прямий, мов промінь, вийшов на борню,
І помислом, і серцем яснолиций.

Шугнула буря понад племінцем.
Хоч морок ліг цвинтарний, труд — не
марний.

Неси кризь темінь посвітач бунтарний,
Душею — вільний. Сонячний лицем.

ХІV

Ревнитель словесності,
Противник «Русалки»,
Йосиф Левицький,
Парох зі Шкла,
Невдаха-граматик,
Невдаха-глумач
Шіллера і Гете,
Звісний автор
«Домоболія проклятих»,
Писаного
Потворним язичієм,
На старість
Переноситься
До Нагуєвич.

Страхав мирян
Гесною' вогнепною,
Нагадував
Про спалення відьом
У присілку Гора,
Воював з мужиками
За луки й пасовиська.
В одній
І з таких сутичок
Його розбив параліч
(«Шляк трафив»,—
Пояснювали очевидці)
Прямо-таки
На межі.

Задовго до цього
Облишив
Красне письменство.

Зберігся по нім
Єдиний автограф:
Запис у метрикальній книзі
Про народження
Івана Франка.

хv

Болить мені той ранній вірш Франка,
Присвячений Тобі. Він виника,
Немов мелодія, давно знайома,
І раптом уривається. Тонка

Музична нить усе веде й веде...
Куди? В життя, так само молоде,
В дрогобицькі завулки, львівські тюрми,
Де слово гартувалося тверде,

Де в закамарках найманих, тіслих,
На арештантських, кайданярських парях
По літерах розсилався той вірш...
А може, вистояв по всіх ударах?

Які ж вони були усе-таки,
Оті навіки втрачені рядки?
Чи в них кишіла сила молодеча —
Звитяга каменярської руки?

Та знаю: цвітка, що веспу скрасила,
Вже не просила... Сила лід лама!
І провесни революційна сила
Оголосила: згинула зима,—

*...і найдужче над тим
Дивувалась зима,
Що на цвіт той дрібний
В неї сили нема...*

XVI

...Вирвеш ми очі і душу ми вирвеш, а не
возьмеш милості і віри не возьмеш, а не ви-
дреш любові і віри не видреш, бо руське ми
серце, та й віра руська!

Із «Псалмів Русланових»

Віра серця Твого, Маркіяне, висока, як
Бескид,
Віра серця Твого на любові незрушно
стоїть.
Ні зловмисник, ні враг, ні холуй, ні
клевет, ані деспот
Не потьмарять її — виростає у небо
грядущих століть.

Віра серця Твого, Маркіяне, Твоя непоцерблена
віра.

Всюдисуща, як воздух, на землях і на небесі.
І найбільша жертвність, найбільша синівська офіра—
Це офіра Вітчизні. Будь свідком: її ми складаємо всі.

Віра серця Твого, Маркіяне, ця віра — як раніше
сонце,

Що зійшло на крайпебі, щоб землю зігріти своєю.
Віра серця Твого, наш Учителю та Оборонче,—
Це відроджене слово, що вільну з'єднало сім'ю.

Віра серця Твого — віра в те, що велика, єдина
Буде рідна земля, бо ми кореня всі одного...
О, возрадуйся нині: возз'єднана днесь Україна
Віру серця Твого пригортає до серця свого.

XVII

Встало сонце — мої сльози бачить...
Чи все через сльози маю бачити сонце?!

*З чернеткових записів
Маркіяна Шашкевича*

Чому сльоза набігає з-під вій,
Як про Тебе подумаю мимоволі?
Твоя епоха — сліпа, як Вій.
Ти перед нею в крейдянім колі.

Не злом спонукуваний — добром,
Не силою гнаний — болем і сльозом,
Окреслив коло широким Дніпром,
Окреслив коло високим Бескидом.

І, наче той гоголівський бурсак,
Стоїш наодинці, твориш молитву.

А півень не піє. Недобрий знак.
А хто припипить жажну ловитву?

А хто ж лежить у важкій труні?
Яка страшна! І яка велетенська!
Там не чаклунка-панночка. Ні —
Душа народна, сиріч рутенська.

Її насильно загнали в гріб,
Народ замучили, як худобу.
Ти маєш тільки воду і хліб.
І поки — власну людську подобу.

А требшики вижорпають боки,
Церковна міль поб'є реверенду.
Ітимуть роки. Ітимуть віки.
І весь як є перейдеш у легенду.

Ми станем народом Шевченка й Франка,
Народом Довженка і Корольова.
Цвітка-веснівка з Твого зільника
Заквітне в могутті рідного слова...

XVIII

Схиляємось перед пам'яттю
достойного сина українського народу

Олесь Гончар

*Запис у книзі відвідувачів
музею М. Шашкевича в Підліссі
(травень 1984 р.)*

Чи то не усміх долі?
Звідусіль
Щодня приходять люди до музею,
Світлиця голосами гомонить...
Але чому цей літній чоловік,
Така урівноважена людина

(Бо важить кожне слово на вазі —
На срібних терезах душі своєї),
Замислився над долею поета,
Немов уперше вчуч його ім'я.

О ні, не вперше!
Я ж бо добре знаю,
Що в Харківському університеті
Студіював і «Ластівку», й «Русалку»,
Срезневського перегортав труди,
І Максимовича «Пісні» читав. А це —
Дорога до Шашкевича!

Війна

Упала попелом на ті сторінки —
Перегортати мусив іншу книгу.

...Коли в сорок четвертім в Будапешті
Проходив як боець пустельним містом,
На вулиці, немовби чимсь знайомій,—
Була коротка й затишна вона,
Але наскрізь пропахла чорним згаром,
Чи тютюном, чи паленим папером
(Фашисти знищили бібліотеку),—
На вулиці, що зветься Дохань утца,
Спинився: десь тут діяла друкарня
Старого (з Трнави) університету —
Отут і друкувалася «Русалка»...
Можливо, що не знав цього солдат,
Але підняв напівзотлілий аркуш,—
Кириличне письмо озвалось рідним
Неопалимим словом...

А пізніш,

У сорок п'ятім, в радісному травні,
Побачив гострі бапти Братіслави
І золоті шоломи празьких веж —
Шафарика і Коллара вітчизна

Його, бійця-визвольника, вітала,
І над Дунаєм, Влтавою щасливий
Русалчин голос — голос щастя чув!

...Чому це Ви замислились, Олесю?
Чому перо, яке не зна спочину,
Так бережно торкнулося листка,
Немов хвилюється, що кожне слово
Невдовзі Маркіян перечитає?
Перечитає. Зрозуміє Вас.

ХІХ

Там спочинеш, моя думко...
«Підлисся» (1837—1838)

У дзвонах зелених діброва гуде:
В Підлиссі Твоїм будівництво іде.

Поклали фундамент. Підводиться дім,
Щоб слово Твоє поселилося в нім,

Омите від бруду, од фальші, від зла,
Що їх нам неволя з собою несла.

Вступи на обійстя широке своє:
Твій дуб заповітний напитись дає,

До чистих, навіки священних цямрин
Веснівка торкається, сонячний крин.

Поглянь на людей, втихомиривши біль,
Котрі Тобі нині приносять хліб-сіль.

Візьми Ти його, розділи між людей,
Як віщій вогонь розділив Прометей,

Як батько, що дітям добро віддає,
Роздай же народові серце своє!

XX

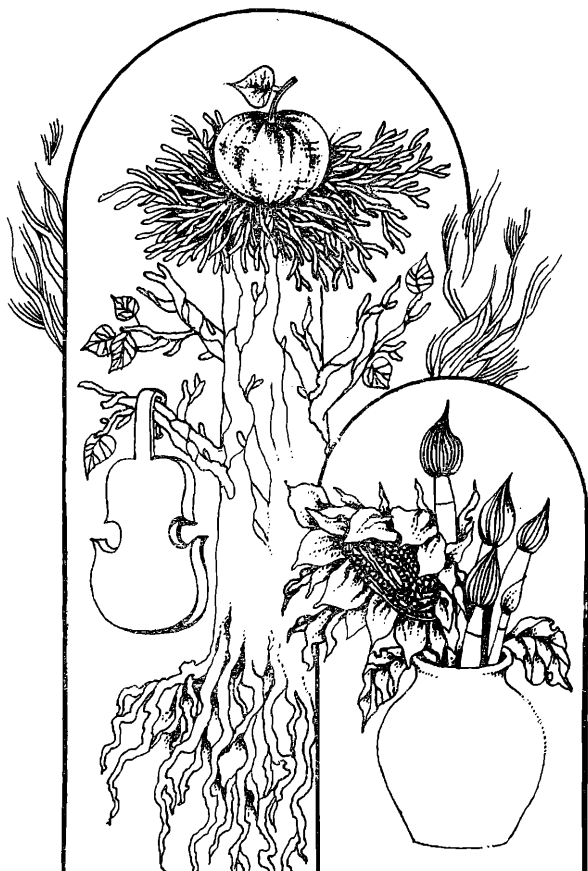
Прийдіте поклонімося землі
З його печаллю-бодем на чолі,
З його любов'ю-словом на вустах,
Прийдіте поклонімося землі,
Розспіваній, мов той весняний птах,
З його любов'ю-словом па вустах.

Вона блакитні нап'яла вітрила...
Прийдіте поклонімося землі —
Яка ж бо в неї невмируща сила:
Зростають мечники та ковалі,
І орачі, й народні вчителі...
Вона його для світу народила.

І орачі, й народні вчителі
З його любов'ю-словом на вустах,—
Яка могутня невмируща сила!
Літує літо липа у літах,
Дуб-крем'язень здійма багряний стяг:
Земля його для світу народила!

Прийдіте. Поклонімося землі.

Корень добра



ПЕРЕЯСЛАВСЬКА РАЙДУГА

...І вийшов він у той січневий ранок,
Окинув зором радісним кружганок,
Та корогвами квітчаний майдан,
Та посполиту людність і козацтво,
Та дітланню на деревах, мов птаство;
Народ чекав; замислився Богдан.

Сріблясте небо дихало морозом,
Що відкриває шлях весп'яним грозам
Ключем своїм одвічним золотим,
Всім злакам добрим, рожаїстим зелям,
Несе відряду і містам, і селям,
Закутаним у білоцвіту дим...

Але в морознім поблиску майдану
Привиділися гетьману Богдану
Дими справдешні, ті жахні дими,
Що лютою шляхетською петлею,
Арканом хижим висли над землею,
Над рідним краєм, рідними людьми.

Яка біда не мучила, не тисла!
Від Золотого Току Осмомисла
До острівка на річці Пляшевій
Судьби лихої невмолиме жорно
Крутилося шалено й невідпорно,
Розмотувався кривд страшний сувій...

«То наша вічна доля: серед поля
Стоїть самотня страдниця-тополя...
То пам — диба, то нас — на гак ребром,
То проти нас облуда розмаїта:
І вишукана ффраза єзуїта,
І хитрість, рабським значена тавром!..

Було, було — і ярма, і кормиги,
Та встав народ, немов Дніпро з-під криги
Стрясаючи могутні береги,
І бліднуть, відступають лжемесії —
Відчувши руку братньої Росії,
Ми зачерпнем одваги і слаги...»

Ясніло. На соборній оболоні
Все потонуло в малиновім дзвоні —
Він долинав і плив з усіх сторін...
Бриніли кобзи, остроги дзвеніли,
Дзвонило віття, вже розледеніле,
Дзвеніло сонце, беручи розгін

До небозводу, золотої сині,—
Мов благовіст, що йшов по Україні,
Щоб ознаймити дорогі слова:
«З Росією, з Москвою — завжди разом!»
І сяяв день рубіном та алмазом,
Неначе самоцвітна булава...

«Так ось вона, хвилинка довгождана,
Омріяна, сподівана, жадана,
Спасення і священна — ось вона...»
Зійшов із ганку. Став серед народу.
І пролягла в ту мить до небозводу
З руки його вселюка світляна...

Звелись до неї очі України..
І вже ніщо — ні горе, ні руїни —
Не стьмарило її впродовж століть.
Посухи будуть. Будуть темні грози,
І царський гніт, і недругів погрози,
Але вона стояла і стоїть!

Іще захоче не один вельможа
Зірвать її, «од можа і до можа»
Набудувать в'язниць, концтаборів...
Ще будуть Кодня, Талергоф, Береза,
Та гляне правда, гостра і твереза,
З-під брів Шевченка, з-під Франкових брів...

Ще на Сенатській площі і на Пресні
Впадуть краплини крові — чисті, чесні,—
Їх піднесе до зір Жовтневий шквал,
І над Дніпром, в розстріляному січпі,
Немов опори райдузі цій, вічні
Зведе безсмертні стіни «Арсенал»...

Вона з Москви і Києва ітима
В Галичину з бійцями молодими,
Розквітне над Карпатами й Збручем...
Вона стоїть, та райдуга, над нами,
Стоятиме над нашими синами —
Переплелись блакить із кумачем!

І житиме у кожному поколінні,
В усій великій збратаній родині,
Як найдорожчі на землі слова:
«З Росією, з Москвою — завжди разом!»
Бо правди найдорожчої алмазом
Сіяє нам веселка світова...

ПЕРЕДВІСТЯ

*«Копія.
Секретно.»*

На прошлой неделе в Вену прибыли известный га-лицкий революционер Иван Франк[o] *, который, про-износя речи на собраниях немецких социал-демокра-тов, между прочим сочувственно отзывался о русских товарищах по идее.

Затем Франк[o] назначил специальное закрытое собрание для русских революционеров, проживающих в Вене. В этом собрании, бывшем под председатель-ством Павла Теплова, принимали участие члены обоих кружков... На собрании между прочим был предложен Тепловым Франку вопрос: признает ли он, Франк[o], Россию вполне подготовленной к общей революции? Франк[o], выразив на русском языке утвердительное мнение, закончил настойчивым советом в необходи-мости агитации и поджигании рабочих элементов к общим стачкам и протестам, указав на эту среду как на наиболее могущественную изменить существ-вующий государственный и экономический строй...»

*Из донесення агентури директорів
Департаменту поліції в Петербурзі
19 грудня 1896 р.*

Таємно мчить із Відня, жене до Петербурга
Шифрована депеша, поліцію котурха!

Не сплять, не сплять жандарми, втомилася охранка --
Передають депешу про поведінку «Фр[ан]ка».

Бікфордів шнур доносу долає гори й води —
Із Відня до Варшави і далі через Броди,

Сичить, шипить і тліє, смертельним приском бризка.
Фр[ан]ко і Революція. Два слова. Крапка. Риска.

* В оригіналі — Иванъ Франкъ.

Франко і Революція... Панове диккур'єри,
Ви прагнете підвищень, великої кар'єри,

Ви хочете загрозу зліквідувати завчасно.
Це так патріотично, по-своєму прекрасно!

Женіть, женіть депешу! Обридливу морзянку
Відклацуйте зубами на кожнім полустанку!

Бікфордів шнур доносу обірвуть біля трону:
Ви встигли врятувати імперію й корону!

Ви встигли погасити революційний спротив
Прикладами жандармів, устами «патріотів».

Тож звіть тюрму народів омріяним едемом,
Спокійно віддавайтесь придворним вічним темам...

«О, як ми добре вмієм давати лад паперам,
Радіщевим, Шевченкам — всім революціонерам!

А тим Франком, чи Фрånком, на бунтаря не схожим,
Займуться австріяки — ми в цьому допоможем!

Депеша здохне в сейфі, надійнім саркофазі,
І знатимуть про неї п'ять-шість чинів паразі...»

Не знатимуть, одначе, що міць і сила слова,
Революційна пристрасть нескорена Франкова,

Долаючи кордони — ніщо їй не завада! —
У Леніновій «Искре» дійде до Петрограда.

І поки спочиває депеша роки й роки,
Прийдуть на яв Франкові революційні строки,

В буремнім Петрограді, в наляканому Відні
Вони відчутті стануть, аж падто очевидні.

«Ах, той соціалістик із докторським дипломом!
Йому б не течку — тачку з лопатою та ломом!

В сибірські темні руди, у декабристські ями.
У ланцюги! Забити! Шмагати нагаями!

О, наша ліберальність! Яка ж короткозора!
Украсти! Переправить! Ах, треба було вчора!»

Летить нова депеша. Тривога в кожному слові:
Про риси, притаманні лиш одному Франкові,

Яке волосся, одіж — чи панська, чи плебейська,
А вимова російська? Південна? Галицейська?

Якщо не пізно... Пізно. Сьогодні, та й учора.
Уже слова Франкові повторює «Аврора»...

Уже народ — не темний безмовний паралітик:
Кресових, санаційних, нищительських політик

Зневажив дух і букву; вже Вересень зі сходу
Червоним благовістям цвіте в душі народу.

Уже — як чорнороби і як інтелігенти —
Франкові вічні строфи еднають континенти.

Як знаки правди віку —
 безсмертні, незнищенні
Франко і Революція на нашому знамені.

Припадаю, зором припадаю
До висот Шевченківського гаю,
До підніжжя Княжої Гори,—
Приглядайся, серце, говори...

Переходжу львівськими дворами,
Відчиняю всім доступні брами,
Ковані далекої пори,—
Дослухайся, серце, говори...

Припадаю, серцем припадаю,
Наче крила втомлені складаю
На долоні отчі... Хоч умри,
А тепер... тепер не говори...

Знаю сам: у сонячнім шоломі,
В тайнах перевулків, площ огромі,
В інеї, в листопадовій млі,
Львів — найкраще місто на землі...

Ти моє найкраще, найдорожче,
Де блакить червоний стяг полоще,
Де моя минувшина жива,
Де бринять синів моїх слова.

Де колись майбутній мій пащадок
Серед мрій, роздумувань і згадок
На вершині Княжої Гори
Серцеві накаже: — Говори..

НЕВИМОВНЕ

Пам'яті Уляни Кравченко

«В Перемишлі, де Сян пливе зелений...»
Згадалися мені рядки Франкові
В Перемишлі-таки. А це було
Не зимового вітряного дня,
Сповитого сипким колючим снігом,
Не білого морозяного ранку,
Коли у закамарках сонних вулиць
Дрімують неполохані замети...

«В Перемишлі, де Сян пливе»...

Франкові

Слова мене тривожили. Немовби
Торкнувшись забутого, чужого,
Але такого людського, я зжився
Із настроєм фатальної події.
Ба навіть... навіть

чув гучне дудніння

Баских коней по льодяній дорозі,
Дзеленькання дзвіночків; бачив пару,
Яка клубилась з ніздрів кінських; пил
За дивними саями, що мчали в безвість.
«В Перемишлі, де Сян...»

Було надвечір

Маєвої пори. Жасмин, каштани,
Півонії — усе жагуче пахло,
Навперобій, навзаєм, наодинці...

«В Перемишлі»...

З важких суцвіть на гіллі

Здіймалася справдешня завірюха
І сипала в обличчя, біла в очі,
Виводила з тісного середмістя

Кудись на простір, аж над берег Сяну,
Закручувалась білосніжним шлейфом
І покривала білоквітом коси
Чарівних незнайомок...

Хто ти, хто,
Старесенька, самотня, біла жіпко,
Що виглядаєш з того боку Сяну
Якогось дива чи бодай відлуння
Далеких літ, котрі промчали мимо?

...Уляну рідко бачили. Вона
Була сама, як щось напівбаладне,
Напівхімерне. Зболеною тінню
Дослухувалась гуркоту фіакра
На березі пустельному. І зором
Ловила вицвілі печальні очі,
Його високі рудуваті скроні,
Покорчені від болю руки.
— Боже,
Чому він знов затримався в тім Львові?
Діждуся... Він приїде... Обіцяв...

В Перемишлі, де Сян пливе зелений,
Так, як і плив, напевно, споконвіку,
Подумалося:

де вони, кордони
Між дійсним і уявним? Хоч життя,
Не раз — і круто — змінюючи русло,
Міняє назви

вуличок обжитих.
Руйнує старовинну забудову,
Столітні викорчовує дерева
З їх трьохсотлітнім затінком,—
однак

Не виверне, не знищить,
не спотворить

Не замурує, не перелицює,
Ніколи не заступить, не замінить
Того, що навіть імені не має,
Але в душі, немов той дзвіл
з-під льоду,

Відлуння будить.

Обізвися, серце,
На той ледь чутний,
той неясний поклик
І передай для інших, передай
Те невимовне, сковане льодами,
Засипане навіки снігоцвітом
І недоступне, як далекий смуток
Старесенької сивої Уляни
На березі нездійснених жадань —
В Перемишлі, де Сян пливе
зелений...

Кам'яне й чорноземне Поділля
По трудах поринає у сні,
І чекає земля-породілля
Сурем сонячних — сурем весни.

Пахне житом вопо і медами,
М'ятним духом річок та озер.
Над полями його, над садами
Я б і серце своє розпростер.

Хай напруженим громовідводом
Викликає на себе напасть,
Хай деревам, і людям, і водам
Дасть здоров'я і мудрості дасть.

Щоб творили земля і камілля
Для прийдешності світло й тепло,
Щоб забулось страждання-терпіння,
А патхнення і вміння цвіло.

Аби слово тут, як споконвіку,
Гуртувало людей у народ,
Щоб вершина двадцятого віку
Не була нам остання з висот.

Щоб космічне яке божевілля
Не тривожило отчих костей..
Бо чекає земля-породілля
І дітей, і добра для дітей.

ГЕНЕАЛОГІЯ

Гудими, Давосири та Гречили,
Галацджії, Матеньки, Козаки
Все гречкосії. Сіяли, косили
Та пісковик рубали на бруски.

Які плебейські прізвища подільські
В моїм селі ведуться з давнини!
А вже в сусіднім—Скульські та Соکیلські,
Галонські, Войнаровські... То — «пани»!

Одні — одвіку, від часів Дажбога,
А інші прикотились, мов горох.
В людей була однака доля — вбога.
Та бога мали не одного — двох!

Зживались тяжко. Сходились родини.
Мішалися. Єдналися. Жили.
Часом забуті кривди і провини
Спалахували: Звідки? Де? Коли?

Якась межа холодна, невидіма,
Як тінь, на долю падала людську.
І певно, довго думав дід Гудима,
За кого Анну видати, дощку.

Мій дід Іван, рудий, а ще й червоний,
Ріпучим був: «чужого» не приймав.
Він був коваль. Мав пару добрих коней.
Мар'ян — той голий. Але гонор мав.

Отож мій герб, і грамоти, й дипломи,
Якусь передчуваючи біду,
Коваль Іван сховав у стіг соломи...
В який — забув. Можливо, ще знайду...

Якби я мав оті старі папери!
Куди Борулі — здивував би світ,
Розвіяв би здогадки-терепери
Про мій незрозумілий родовід.

Подільський обіймаючи чорнозем
Двокорепем, стокоренем глибин,
Я всупереч погрозам і прогнозам
Живу, живу, землі свої сип!

Слов'янське доглядаючи коріння,
Відчитуючи спільності сліди,
Я камінь ворожди, нерозуміння
Пробити намагаюсь до води.

Серед родини я хотів би згоди,
Серед сусідів — злагоди. Похвал
Не прагну, бо у Татрах три народи
На честь мою назвали перевал...

ПІСЛЯВОЄННИЙ ГЕРБАРІЙ

Ми росли у біді та в нужді
На всесильній траві лободі.

Пам'ятаєм, як мамі своїй
Помагали полоти пирій,

Як повитиця пахла в'юнка —
Білі чашечки. Дух молока...

А оспіваний сік бузини!
Фіолетом важким восени

Він у теплому каламарі
Аж бродив. Аж кипів на пері!

А вологі вербові свистки!
А дубові латунні листки!

А ласкавий блакитний блават —
Плив у жито з небесних левад.

А палкий, хоч і лагідний мак!
І донині — він радості знак,

Що в пожухлім гербарії тім
Є червоне на золотім!

* * *

Колись я маленьким пустив
по воді
Кораблика білого. Як він
поплив!
Хотілось, аби він дістався з канавки
В сільський наш потік, а вже звідти —
в Серет,
І далі — в Дністер,
а вже потім —
у море.

А з моря...
Напевно, він досі пливе.
Досі — бо чом даленіють вітрила,
Досі — бо чом рвуться в снастях
вітри,
Досі — бо чом, коли застує
зорі

Сивий туман,
чую смак на губах
Сонця, і неба, й солоної краплі?

НА ЗОРЮ ТИЧИНИ

На крилах молоді хуртовини,
Приземлюючись, блимали вогні...
І золотився синій сніг Тичини
Од світла у Тичининім вікні.

В метільній, у космічній круговерті
Жадалось духу людського тепла.
Жадалось хоч на мепт земної тверді
Майданчика письмового стола,

Щоб він прийняв малу твою книжчину!
Як втомлений, заблуканий літак,
Так серце йшло на промінь, на Тичину,
Прискорено і гучно билось так,

Що він ставав подібним до дитини,
Острунювався серцем і лицем,
Та всі твої словесні холодики
Вивірював, як лазерним різцем,

Тичининським вогнем, вогнем карбівні,
Де геній клав свій незнищений знак.
Ти відчував, як сили входять дивні
В пімий рядок, розпластаний навзнак.

Тут, над столом, немов пад космодромом,
Де надпотужне полум'я встає,
Похрещене святим вогнем і громом,
Возродиться не раз єство моє!

ІРПІНСЬКА ВЕСІА

На 90-річчя Максима Рильського

Спресований, всотавши темний чад,
Ірпінський сніг вже чує на осонні
Дзвін краплепаду.

Де ж той краплепад?
Де березільні пристрасті? В полоні!..

Де вільгість лоз, їх золото і мед,
Де вересневий зоряний намет,
Де кольори — зелений та червоний?
Нема. Кучмасті, хижі холоди
Женуть, припавши цупко до води,
Як вершники Бативві до коней.

...Сурмить, сурмить далекий паротяг
Весни післявоєнної. Світанок
Займається, охоплюючи ганок.
А ти ставай під свій щоденний стяг.

Із отупіння, із важкого сну,
Із мороку фашистської кормиги
Свою тружденну зустрічай весну.
Подай нам слово! Сотвори нам книги!

О пластівці священної золи
В сплюндрованій, пустельній книгозбірні!
Клади труди, безмірні, непокірні,
Аби в міцні підвалини лягли

Нового дому. Щоб твоя робота
Змогла народ у вічність повести.
Ми ще возродим Золоті Ворота!
Із дна Дніпра підіймемо мости!

Ще буде черемшини заметіль,
І фарфорові чашечки конвалій,
Бенкет бузку, безумний шал азалій,
Тіль жайворопка над безмежжям піль.

...Допоки згусне березневий дим,
Роби свою роботу, чоловіче.
Слов'янське віче та вселюдське віче
За цим столом згуртовуй золотим.

Бо вже весна майнула голубінню,
Спалила мотлох осені весна.
Комоні ржуть. Так близько: за Ірпінню.
Зведись навстріч новому поколінню —
Нехай, подібно ясному промінню,
Рукопис осіє сивина.

З ХРОНІКИ ОДНОГО ТИЖНЯ (жовтень 1981 року)

Десанко Максимович,
Учителько поетів,
Золота струно світової лірики
Двадцятого віку,
Жінко-ластівко;
Ви, що на аеродромі
Невідомого для Вас міста
На вітання студенток сербською мовою
Крізь сльози мовили «Хвалім»;
Ви, що прожили тиждень у колишньому «Жоржі»
В самісіп'ячій серці міста
(Де зупинявся Бальзак і обідав Людкевич),
Звідки так близько до вулиці,
Що називається Сербською
(Можемо світові похвалитися ще й Вірменською,
Болгарською і навіть — імені міста Печ!);
Ви, що в музеї Каменяра
З боєм шепнули:
«Ох, якби жив він, сірома!»;
Ви, що в селі Івана Франка
Погладили по голівці рудоголового хлопця
(Як з'ясувалося — з роду Франків)
І пили там студену воду криниці,
І посадили свою берізку,
Нагадуючи нам, аби
Час від часу писать про її здоров'я;
Ви, що ішли в хороводі дівчат
У школі імені Лесі Українки;
Ви, що в Дзеркальному залі Університету
Читали «Криваву казку»;
Ви, що по сотій виставі
П'єси «Богдан Хмельницький»
Сказали Стригулу в головній ролі:

«Боже, сам гетьман України
Руку мені поцілував!»;
Ви, що перемандрували Львів
Від гуцульських гражд Музею під небом
відкритим

До меморіалу Слави;
Ви, кому лебеді Стрийського парку
Сурмили у срібні сурми;
Ви, що в майстерні
Еммануїла Миська
Ламали теплий селянський хліб,
привезений з Вузлового.

І пригублювали чарку «Української з перцем»,
А потім оповідали
Про затишок батьківської книгозбірні,
Про високі сніги дитинства,
Про браковинську ракію;
Ви, Десанко Максимович,
Що так по-дитячи
Підхоплювали руками
Мосянжове листя кленів,
Яке рясно на Вас опадало;
Ви, що виразними буквами,
Не повторюючись, записували
Слова у книгах почесних відвідувачів;
Ви, в чийм домі позаторік
У Белграді на вулиці Маршала Тіто
Слухав я розповідь
Про Львів та Москву
І сам ділився враженнями
Від вечорів поезії в Струзі;
Ви, що частували мене
Ракією славною з Бранковини
І подарували свій п'ятитомник,—
Залишили в серці присмак
Вічного тронку поезії

На все життя,
На все життя.

Госпожа Десапко Максимович,
Сьогодні Ви приснилися так,
Як спить ся інколи мама.

Отож узяв я перо,
Узяв паперу листок,
Аби написати листа...

Та все, що мав написати,
Я давно вже сказав,
Десанко, Десанко,
Слов'янська мати
Наша.

ПОРТРЕТ
ЯРОСЛАВА ІВАШКЕВИЧА

Івашкевича
Не доводилось бачити.

(Хіба що якимось по телевізору
Чув його
Українську мову,
Запахушу й розкішпу,
Наче бузки
У Кальпику та в Іллінцях,
Пересипану шерхотом
Польських приголосних,
Ніби листя кленове піском
На стежках Стависька).

І коли делегації з Варшави
У Вінниці подарували
Незвичайне зображення
Івашкевича,
То старійшина Державного сейму
Старий совізджал *
Юзеф Озга-Міхальський
Засвідчив при всіх дивовижну

подібність

Пана Ярослава до портрета
І портрета до пана Ярослава.

Майстер його створив
Із пашниці
Рідної подільської чорноземлі!
Гей, скажіть мені, люди,
А що то буде,

* Жартівник, витівник (пол.).

Коли кiльчик випустить
Кожпе зерня,
Завруняться губи,
Заколоситься лоб,
Мак заквітне в очах
А бiля скропi — соняхи
(Вони, очевидно,
Сплутають зморшки з рiмлею!)

Так, буде так,
Як слiд чекати було б,
Станеться неодмiнне:
I сопяшники,
I мак
Повертатимуться
В напрямку України,
Бо Iвашкевич завжди
Серцем iз нею..

ДРУГОВІ

Нам'ятаю тебе
Молодим, гарячим,
Патетичним,
Суремним —
Незмінним володарем
Аудиторій.

«Я горю, мов свічка,
І знаю, що згорю!» —
Гриміло з трибуни...
Казали:
Поза і фраза...
Тепер я бачу —
Правда твоя.

Гориш,
Але вже
Інакшим вогнем,
Не так запалюєш,
Як сам гориш...
О мій поете!
Я тебе хлопцем
Боготворив.
Ти ж наблизився
Через літа
До мене!

Тепер я так
Розумію тебе,
Що твій біль
Болисть мене
Братовим болем.
Чому
Тебе кривдять

Навіть і ті,
Кого із писклят
Ти вивів у соколи,
А вони
Часом
Не від того,
Щоб клюнуть тебе
Просто в серце...
Живеш
І любиш,
Ненавидиш
І страждаєш.
Робиш свою
Щоденну роботу.

Чим пораджу тобі?
Ти вже думками
Переріс нашу добу,
Хоч весь іще
В давнині,
Ніби карпатський тис,
Посаджений Осмомислом.
Коли б його
Не зрубали клязі,
Ми б сьогодні
З тобою, брате,
Втішалися
Його
Різьбленою тінню...

МИКОЛІ ПЕТРЕНКОВІ НА 60-ЛІТТЯ

Є в мене друг. В його малій господі
Щодня мені б хотілося побути.
Чи ясен день, чи об лихій погоді —
У нього завше соняхи цвітуть.

Полтавський зацвіт. Листя шерехате.
Примхливий поров. Ніжність золота.
Вони пішли од батьківської хати,
Аби свої заякорить літа

В землі пісенній, трудній, кам'янистій,
В землі святій Шашкевича й Фрапка.
На цій землі зазеленій і вистій —
Тоді душа засвітиться тремка!

Я знаю і про ураган ординський,
Що нам дощепту нищив плоть і дух,
І про одвічний шлях сковородинський
Од Києва до Лохвиці й Чорнух.

Я знаю все про невідкунну вдачу
Коцтабірного в'язня. Як на те
Не бачив я страшних дротів — а бачу:
Над ними усміх сонячно цвіте.

Так, він еством подібний до дитини,
До дерева раннього. А все ж
Знайшов свої вершини і глибини,
Неопалимим вийшов із пожеж.

Тож на його притомлених долоях
Спочинь на хвилюку, серце, помовчи.
Є в мене друг. Ото цвіте — мов сонях,
Весь чесний вік до сонця ідучи.

ПРОФІЛІ МАЙСТРІВ

1. Відвідини Ярослави Музики

Мимовільна співзвучність: Музика — і музика. Слава...
Ярослава Музика... Як музика, слава

дзвенить.

А була непомітна,

спокійна, хупава, ласкава.

Піби парка, що пряла

життя свого власного пить.

На подільських жінок подобала —

романівських чи острівецьких.

Залісецьких чи інших, — їм поги цілує

спориш.

А її, мов пелюстку, жбурляло

в краях

чужшпецьких...

Малювала жінок. У пакресленні

рис половецьких,

В сяйві віч візантійських,

слов'янських, пайво-простецьких

Проступало таке, чого досі не відав Париж.

Все — мов сон. І бульвари, і сніп мансарди...

Тиха вуличка львівська. І скверик.

І вежа Порохова.

Сива жіпка в руках переважає

роки, мов згарди,

Не ховає до скрипі,

нічого собі не хова...

Повідає про Льоля*, а може, міркує

про Леля

* Так друзі називали між собою
Леопольда Левицького.

Чи про Ладине зілля, про Ольги сяйливе чоло...
Працювать, працювати! Хоч топшає біла куделя,
Та тружденна душа все дарує
ї дарує тепло.

...Був я в неї лиш раз. Говорила
про «жінку з В'єтпаму»
І світилась, мов сонях, неймовірна ця жінка, яка
Враз до болю, до сліз пагадала мені мою маму —
Чи то голос такий,
чи то погляд, чи, може, рука...

Відійшли як жили. Алі мармур, граніт,
пі базальта
Не позначують місце, де їм сниться робота у снах.
Позостались навек ці безсмертні емалі та смальти,
І безсмертна роса на медових подільських ланах.

...Ось майнула мені
невисока та скромна постава,
Аж озвалась яса —
хай пад містом
звитяжно сурмить.

Так, це музика світла.
Землі возродженної слава.

Ярослава Музика.
Це подвиг.
Це вічності мить.

2. Жартівлива ювілейна пастораль для скульптора Еммануїла Миська

Коли, заблукавши в горах і ковзаючись по глині,
Всевишній падав у нерви, бо розгубив стада,
Дідько сміявся в хащах під сонні скрики совині,
І взагалі на світі була велика біда.

Десь на горісі в лісі орлу сподобалась сойка.
Любов там була шалена. Любов то була гірська.
Бог не мав на те часу. До хижі бідного бойка
Постукав. Так-от і втрапив до майстра
Петра Миська.

Каже всевишній: «Петре, маєш подобу божу,
А твій патрон пі до чого — згубив від раю ключі.
Ти поможи мені зараз, колись я тобі поможу,
Дай обігрітись старому — найліпше було б на печі».

Каже господар: «Бігме, місця мені не шкода,
Сядьте си, бідний пане, піч не коштує нич.
Лінше беріть погарик, не стійте, як та колода,
Дивіть-но, якого хлопця бог ми послав сю піч».

«Маєш іще якісь діти?» — «Бога хвалити, стілько,
Що по всій хижі повно, лазять он попід стіл». —
«А сего як ви пазвали?» — «Стара захтіла,
щоб Мілько...» —
«Е, щось не дуже то файно — най буде Еммануїл».

«Та як вже скажете, старче. Лиш би жінка не їла,
Ксьондз би не тикав пальцем, та най би виріс
незлий.
Жінко, дай монопольки, покромимо Еммануїла...
Добре пішло сим разом, іще чарчину налий...»

...Буря гула в Карпатах. Гори здригались. Ріки
Кидались в напрузі, вийшовши з берегів.
А при самій границі, там, де село Устеріки,
Сам сотворитель світу вперше так захмелів.

«Маєш, — казав, — дитино, дерево, камінь, глину,
Буде тобі і сонце, буде тобі й вода.
Потім дам тобі жінку. Потім збільшу родину.
Потім буде робота, а далі вже — борода.

На твоє півстоліття вишня білу целюстку зронить.
Буде гостей багато, ніхто їх не розжене.
Стругати святих на продаж — нехай тебе
бог боронить,
А що вже красунь сотвориш — нечистий тебе не ткне».

Благословенна вічно віща свята хвилинка,
Благословенна пісня після тяжкого труда.
Благословенні камінь, дерево, мідь і глина,
Благословенна вогненна майстрова борода.

Творителю одержимих! Ніде й нікого не слухай,
Лиш пам'ятай про майстра, якому дав ти ім'я.
Час від часу ним смикни, час від часу порухай,
Аби живим — а не з бронзи! — ним чарувався я!

3. Володимир Патик на етюдах

Володимире, пиши нам акварелі
Соковиті, буйні та дзвінкі,
Львівських див химерні каруселі,
Бо вони ж такі, вони такі!

Ось, скажімо, на Старому Ринку,
В затінку різьблених виногрон,
Ти прилаштувався. В сю хвилинку
Хитро посміхнувся маскарон.

Знає він, що цісарська карета
Тут, було, загрузла на півдня...
В Патика ж на те своя кебета:
На слизьке коней не загапя...

Кажуть, наче бовкнув дзвін Кирило
(І чи в тому винен людвісар? *),

* Ливарник дзвонів (пол.).

Що один — чи фертник, чи дурило? —
Патиків під сумнів ставив дар.

Все це жарти. Ні при чім тут фєрти,
Пі при чому брами й ліхтарі...
Кажуть, почались нічні концерти
В білім італійському дворі;

Кажуть, допотопний ще трамвайчик
Звеселя не лише дівчору;
Кажуть, в Патика веселий зайчик
На мольберті зачинає гру.

Тож ходімо в день. І поспішаймо,
Щоб запам'ятався цей мазок,
Це зелене розпашіле майво,
І роси округлої разок,

Ця червопа й голуба дахівка
Сопяшник у кутику садка,
Золота й зелена облямівка,
Що вінчає вулицю Франка,

Цих небес такі блакитні виміри,
Вічний час на площі Вічевій...
Не жалій для Львова, Володимире,
Не жалій нічого. Не жалій...

ПІЗНАННЯ

Добро очевидне,
Як хліб і вода.

Зло довго до серця ключів добирає —
Серед них трапляються й золоті.

Золота не боюся.

Але як
Не прийняти хліба
(Може, замішаного на товченім склі),
І як
Не пригубити води
(Можливо, отруєної копу літ тому)
Із рук
Відомого доброзичливця,
Що конче мріє здобути
Славу Сальєрі
В нашому славному
Мікрорайоні?

ОСЛІПЛЕННЯ ВАСИЛЬКА ТЕРЕБОВЛЬСЬКОГО

...и вприси воды, они же даша
ему, и испи воды, и вступи во нь
душа, и упомянуса, и пощюпа сорочки
и рече: «Чему есте сняли с мене?..»

«Повѣсть врѣмѣнных лѣтъ»

— Невидючими вічми вас досі пошукую, браття:
Чом пішли ви на змову, злочинство вчинили тяжке?
Невідомщений досі, куди маю слати прокляття —
Чи у небо, чи в пекло, у тисячоліття яке?

...— Тисячоліття яке? Яке там тисячоліття;
то ж було зовсім-зовсім недавно... Та й не
відали-сьмо, що з того буде стільки мороки.
Та не про те кажім. Ми з тобою вже
прах літописний, вважай, безіменний,
безплотний; нові часи нове диктують;
цивілізація під загрозою, а ти все за
своє, особисте. Будь гуманістом, брате,
а вже...

...— Вже як звали до Любеча, обіцяли
примирення-згоду,
За гостинним столом промовляли високі слова.
А тим часом слуга-половчанип пожа нагострив.
Мов колоду,

Волокли мене в сіни. В'язали.

Тріщала в руках голова...

...— Голова, кажеш? А нам хіба голова
не боліла, як слуги виймали з печі
колоди і притискали тобі груди, а
ти пручався, одбивався? Мусили
кликати інших — який галас зчинився!
А чи легко нам було, знаючи, як пиций служка
торкається обличчя зверженого князя,
як...

...— Як благав я, братове, щоб життя ви мені
дарували:
І для смерда, й для князя воно дороге, бо одне.
Не боялися ви ні гріха, ні чужинців навали —
Ви боялись мене. Та чому ви боялись мене?

...— Мине, все мине... А не так уже і боялись,
як не хотіли, аби нас обходив — молодий,
перспективний;
дивись, у стольний град пташкою перелетить,
а тоді...

А тоді приступив половчанин до підлої справи.
Пальцем вістря торкнув, ще й уперся коліном
у груди, націлив пожа
У самі чоловічки очей — спершу в ліве,
а потім у праве,
А брати підглядали, і кров осипалася їх,
мов іржа.

...— Іржа? Яка ще іржа? А хто то говорить?
Хто? Ніби й не твій це голос, Васильку..
Зараз тобі полегшав, на драбиняка
покладуть; правда, комфортом
це не назвеш; може б, тебе легковою
підвезти; шкода, бензин
подорожчав; ну, та гаразд, доїдеш;
знімуть із тебе сорочку, води
нагріють, і попова вдова...

І попова вдова підступила,
здійняла із нього сорочку,
Похилилась на руки її, наче сонце,
невидюща голова.
Два криваві потоки зсихались
у траурну, чорну торочку.

Братовбивці залякли.

І плакала бідна вдова...

— Братове! Чого ви очі,
Які вам вижерла їдь,
Розплющити неохочі
І через десять століть?

МУЛЯЖ У КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКІЙ ФОРТЕЦІ

Не піду вже в Кармалюкову вежу,
Де вічні стіни, тимчасовий дах.
Устим, в народну прибраний одягу,
Сидить. Кайдани має на погах.

То камера. То смертна одипочка.
Не вирветься ніколи з неї віп.
Кайдани справжні. Може, ще сорочка.
А решта? Ключчя. Може, пластилін.

Сидить Устим. Його творець-тюремник
В музеях інших ліпить муляжі.
За морем у паноптикумах темних
Я це вже бачив — зашморги й пожі,

І лиця, що їх скорчила судома...
Але ж то там, не тут. Там кров — це туш.
А тут я дома. Дома! Дома! Дома!
Моя душа — одна з кріпацьких душ...

Послухайте:

— Мене болить байдужий кожен погляд,
Та й навіть зацікавлений — болить.
Чом виставили ви мене на огляд?
За те, що мусив різати і палити?

Нащо мені ізобразив ваятель
Оцю рішимість — аби не ослаб?
Вам треба уявити — надзиратель
Гукне крізь вічко: — Живо! На етап!

Ідіть собі. Не стійте, не чмапійте.
Все роздаю — сорочку й опанчу.
Кайданів не дарують. Зрозумійте.
Я не втечу нікуди вже. Мовчу...
Мовчу...

Послухайте...

Жаліються лірики на тиражі,
Повістярі — що втрачається попит...
Проблеми! Нікому вони не чужі,
І це не такий собі жафровий клопіт.

То слово вмирає. Згоряє на пні,
Немов од посухи зелена діброва.
А хто завинив? Марсіани? Та ні.
Ми винні в страшній девальвації слова.

О рідна писемносте! Як же тобі
Клялися служителі власного чрева!
А ти їх посила на власнім горбі,
Допоки снувались їх райдужні мрева.

Кому дорога суєти кабала,
Для кого — прожекторне сяйво президій,
А лінь традиційна — як німб круг чола...
Отож і не слід вимагати субсидій.

Хай сніться — на що собі хто заслужив —
Двотомні, тритомні, стотомні видавця.
Аби тільки гасло «Я чесно прожив»
Не гасло в душі од зорі до смеркання.

А хто за життя похвали не добрав,
Не сунтесь на критиків.

Люди не винні.

Бо, крім монографій, розкішних оправ,
Є стільки ще справ! Ми — робити повинні...

ПРИТЧА ПРО ЗАГИБЕЛЬ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Археологи з аквалапгами, ви архангели
Історії: вглиб і вглиб летите.
Цивілізації у безвість капули.
Ви їх воскрешаєте. Діло святе.

Над вами — прозора товща пезрушна.
Над вами вода, під вами — вода.
Черепки з написом «гороушна»
Вам не траплялися? А шкода.

...Була відома вам Атлантида,
І царство Гороха на ній було.
Коли між людьми зайшла знепавида,
Битись не мали чим, як па зло.

У хід пішли сулії, корчаги,
Глеки, в яких тримали горох.
Атланти картиншо, в ім'я звитяги
Бились па смерть — торох і торох!

Аж позлітались пришельці космічні
Із калькуляторами в руках.
Вивели цифри астрономічні
Збитків і втрат. І не в мідяках!

Але куди там! Який там розум!
Чи свій, домашній, чи світовий!
Не піддавались навіть погрозам...
Лупало з пафосом: «Піфбосом бий»!

Знарядди зброї такі ж нехитрі:
Б'ються, але — рівновага сил!
Перетовклися. Хоча б по макітрі —
Не зосталось. Зате — планетарний пил...

І коли цивілізація щезла,
Ніхто не знав ні бід, ні хвороб.
Пропало все, і, звичайно, ремесла.
Довершив лихо всесвітній потоп.

Лишень гірчична дрібна зернина
Прибилась до берега. Проросла.
Вийшла з печери папівлюдина.
Добула креміль... Хліба спекла.

І, як ото за царя Гороха,
Дивися, вже й пташка гніздечко в'є...
Так почалася нова епоха,
Поки не вчулося: «Звідси — моє»!

...Чи не повчальна казочка?

Звісно,

Ні за царя Гороха, ні до,
Не було людям аж так затісно —
Радуйся сонцю, мости гніздо...

Але чому, коли бачу сколих
Плеса морського, тіль на воді,
Коли, підняту з дна, археолог
Випосить амфору, чом тоді

Щось не до жартів, бува, їй-богу?
Так, бо з непам'яті, з глибини
Ніби я бачу усмішку строгу:
І на тобі є печать вина!

АВТОАРХЕОЛОГІЯ

Ось перша лінія прожитих літ —
Поцерблених бійниць глибокі піші.
Минути їх. Шукати інший слід —
Це значить: там, де трави зеленіші.

Це означає: тут життя було,
На підгородді. Тут гули майдани.
Кувалась зброя весело і зло.
З вогню виймались поспіхом каштани.

Тут олово, і мідь, і сrebro
У сонячному плавилися тиглі.
Тут завше працювалось на добро.
Розбиті горна... Вуглики застигли.

А ось, -- ну що ви, це ж не пектораль...
Звичайна, дуже скромна діадема.
Готовлена... На жаль... На жаль... На жаль...
Це інший пласт, а отже — інша тема.

Ось наконечник списа. Добрий спис.
Запущений прицільно. Трапив мимо...
Пергамен чорний... Той, що руку тис,
Складав донос печутно і незримо.

Засипав час і тінь того врага,
Бо яма, де унав, була глибока.
А ось острога в ґрунті заляга,
Мов острога, гостра та жорстока.

Ось сонця згусток, лагідний бурштин —
Світвся в хаті щастя передвістям,
А ось цурпалок — довговічний тин
Поміж моїм і між твоїм обійстям.

Це все — в землі. Це все — старий багаж.
Життя нове песе й мепі обнови.
То мушу я проводити зондаж —
Не вистачає місця для будови.

Боюся тільки: давнє оголо —
І вистріляє дерево, звітріє,
Поб'ється камінь. І нема жалю,
Та щось печальне жевтріє, зоріє...

Консервувати викопане? З веж
Кому потрібні звалища-химери?
Лишати найдорожче так? Авжеж!
Ні, ні! Із муру видруть мародери.

А що, якби оту слабку стіну
(Бере сусіда камінь — користь має!),
Якби її підправити... Апу,
Чи витримає — бастіон тримає?!

Але не підіймається рука
На діло компромісне й хитрувате...
Відкрити все аж до материка.
Засипати. І не реставрувати.

ПРО САМОТНІСТЬ

Ж а р т

Як мені в самотність утекти
Од міської шарпанини-суєти?

Хоч на острів Пасхи, хоч куди,
Де ліани, а не телефонні проводи.

Очевидець всесусідських шоу,
Ех, коли б місцину я знайшов,

Де ні під тобою, ані над
Не шаліють ревища естрад...

Жертво телевізора, а де ж,
Де такий куточок віднайнеш?

Радили: «Подайся на город!» —
Там городній не дрима народ.

На село — тебе знайдуть-таки
Свояки (їх діти — вступники!).

Можпа б заховатися в Ірпінь,
Але там потрібно сто терпіль,

Бо під боком рідний літонімц,
І не знаю, чий держати німб.

Можпа хоч за тридев'ять земель —
Вирватись до Криму, в Коктебель,

Запливти у море — знов біда:
Поруч — теж знайома борода...

Здам в Літфонд путівку та квиток,
Між книжок зашиюся в куток,

Клопотів пікому не завдам,
Бо парешті я лишаюсь сам!

ВІДСУТНІСТЬ

Дома немає мене.
Даремно дірявлять двері дзвінки.
Даремно лящить телефон,
Даремно листи тріпочуть крильми.
Дарма телеграми волають,
З нетерплячки жовкнуть газети.

Приїду.
Оглянуся.
Обживусь.

О, як читатиму срагло
Вирвані з дому
Сторінки
Свого життя!

ПРОЗОРИСТЬ

Важкий
Прозорий кришталъ,

Легкий
Прозорий бурштин

Прозорішими
Ніколи не стануть мені

За невагомий окрасць кукурудзяника,
Який просвічувався до сонця.

РАНКОВЕ КУПАННЯ КОНЕЙ

Не хочеться вставати, хоч заплач...
Та щастя випадає! Миттю з хати:
Це ж треба коней (двох пікчемних кляч)
У Сереті біля млина купати.

Виводжу їх. По стежці з-під копит
Розбризкуються роси, мов жарини.
Ще ясен темний — з виду ворожбит,—
А вже світлінь підпалює хмарини.

Під греблею дзвінка вода плющить.
Лякає, падає глибина світаньва.
І кінське око радісно блищить,
Як визрілий вологий плід каштана.

ПЕЧАЛЬНИЙ ВІРШ

Його печаль була така відверта...
Така смутна, що аж самому жаль...
Вона тобі з веселого конверта
Журботно посміхалася, печаль.

Вона була синонімом любові
Хлопчини з педалекого села.
А твої очі — котики вербові —
Хлопчині не приносили тепла.

Тому-то він оспівував блавати,
Червоні маки. Підкидав листи.
Щовечора він мусив мапдрувати
В містечко, де проходжувалась ти.

А якось навіть підійшов і чемпо
Та ніби лячно: — Ось квітки добув...
Було весною: вітряно і темно,
І молодо... А він печальним був.

Він жив отак, журбою світовою
Обкутаний, неначе димом пень.
І все? Не все. Журився за тобою.
Писав тобі. Печалився щодень.

І виріс він. І вже не був печальний,
Як випадково раз тебе зустрів.
Сурмив автобус. Усміх був прощальний.
(Вінчальний був автобус). Нащо слів?

Були літа, і осені, і весни:
Вже білий сніг не зв'язи з чола..
Печальне слово більше не воскресне.
Сумна любов навіки одцвіла.

За голубою, золотою даллю
Його й тебе настигне інша даль...
Мов шаллю, ти огорнешся печаллю,
Але то буде не його печаль...

То що вам перешкодило фатально?
Ніхто вже не дізнається, на жаль.
А все-таки всміхнись йому. Печально.
«До запитання» посилає печаль...

* * *

Чистою-чистою, білою-білою
Рання зима була.
Кажуть, що біло ти зацвіла...
Не уявляю тебе посивілою.

Чи то прискорепі, чи уповільнені
Кадри німого кіно...
Так це було давно,
Що ми, парещті, від спогадів звільнені.

Деякі лишаться не проявлені.
Причипа — одна. Одна:
Засвічено їх — квітували яблуні.
Рання була весна...

Ось наближається пора вечорова —
Дивно, радісно, лячно стає:
Розколисана гілка вербова
Раптом голос мені подає...

— Ой, вербовее колесо, коло,
Ти вернулось з далеких доріг?
Ти гадавш — то цвіт надовкола?
Це вже сніг.

Це вже сніг. Це вже сніг.

— Ох, вербовее колесо, а що ж ти,
Ну, а ти що мені принесло?
— Телеграму вербової пошти,
Бо сьогодні вербове число...

Гей, те слово — воно не для мене!
А інакшого ждати не слід:
Загубилося юне й зелене
В колообігу весен і літ...

Хоч не маю, як ждав я, дарунку,
Доторкнуся вустами кори.
А терпкого як біль поцілунку
Не розвіють, не вкрадуть вітри...

Серебріє моє видноколо,
Тож лети, не спиняйся, не муч,
Ох, вербовее колесо, коло,—
Обід білий і зелений обруч...

Дрімучої пізньої осені.
Замало хвилевої просині.
Задовго чекати, поки
Лінивці бредуть оболоти.

Заглухо у брамі почі
Брязкочуть ключі іржаві,
Галявпі корчі-поторочі
Занадто вже величаві.

Занадто їдкі тумани
Жеруть затопенький промінь.
Зашвидко сніжина тоне,
Заледве впавши на стромінь.

В цих уповільнених кадрах —
Занадто розмиті плани...
Природа ворожить на картах,
Вибудовує плани.

Але душі не терпиться
Скоротити зайвини.
Червоне, як гола вербиця,
Серце ждати повинно;

Серце повинно виждати
На трени зими по осені.
Серце повинно вижити
Для нескінченної просині!

ВІДПЛИВАТИ В ОСІНЬ

Відпливати в осінь!

Відпливати

Сивобровий ранок повелів.

Відпливати — отже, веслувати

Крізь журливий клекіт журавлів.

Але ж дзвонять соняхів литаври!

Ядра яблук б'ють по війську слив...

Виполоскані блакиттю барви

Вересень до обр'ю розлив.

Йде пора великих переселень

На траві, на квітці, на стеблі.

Там, де літо виналило зелепь,

Відкривається нам сучь землі —

Спокопвічна, та не однозначна

(Вмієм відчувати. А збагнуть?),

Бодем і тривогою позначена,

Золота осіння першопуть.

Мовлю: перша — думаю: остання.

Мовлю: путь — а думаю: певже?..

Мушу притамовувать зітхання:

Як болить і власне, і чуже!

Так, бо що чуже тут, а що власне,—

Ми ж усі природі не чужі...

Подум'я високе і прекрасне

Бачу на осіннім рубежі.

Підіймайся вище, буйнокрила

Ватро, в золоту осінню синь.

На тополях напинай вітрила,

А мене — печалитись покинь...

Може, дні давінки, немов блавати,

Подарус небо осяїне...

Відпливати в осінь?

Відпливати

Встигну, встигну... Не чекай мене.

ПРО ПІСНЮ

«Стоїть дівча над бистою водою...»
Прості слова. Але живуть. Хоча
Затоптаний той берег чередою.
Вода спливла. І виросло дівча.

Дарма гадати і дарма вивчати,
Чи сяв місяць, хлюпало весло.
Можливо, не було б того дівчати,
Якби отої пісні не було.

ARS POETICA

Слово мені запахло.
Як у дитинстві окраець,
Прихований мамою на вечерю
(Не від скупості, а від бідності).
Де він — комору перевертаю...
Аж то суха зацвіла шкоринка.

Слово мені засяяло.
Так перламутром сіяли
Роси на гостряках будяків
І ртуттю котилися по пилюзі.
Я — до них, а це
 бруденькі горошнини.
Підняв був одну —
 тут же висохла і розпалась.

Слово мені заграло.
Пищиків не любив,
Бо вербова кора була
 чомусь пригіркла,
Більше до серця були
 глиняні коники й соловейки
З водою всередині:
 тільки дмухнеш —
Як заіржуть, залящать,
 защербуть!

Давно побились немудрі свистульки.
Якось намагався склеїти їх,
Та, мабуть, не та вже
 глина і слина...

Слово мені заграло.
Слово до мене прийшло.

Чсму ж його в душі не ховаю,
Не тулю до грудей,
не катуляю в долонях,

Не випещую,
Не заласкую,
Не забавляю паївною казкою?
Нарешті я словом розбагатів.
Розкидатися
Міг би,
Якби хотів.
Але не хочу.

Не треба.

Не вмю.

Ось воно.

Але чом перед ним німію?..

* * *

Це я,
Колодязь,
Засипаний листям горіховим
та вишневим,
Засипаю під осінь.

Але і вві сні працюю:
Сам себе
Двигаю вгору,
Скрипаю суглобами
Коловороту,
Брязкаю
Змореним ланцюгом відра,
Що якорем
Лягає
На моє серце.

Студенію,
Обростаю інеєм,
Листям темним
Латаю
Цинкові діри
У тім відрі.
І коли
Його
Посилаю до вас
Зі своїх праглибин,
Прощу,
Будьте уважні:
Не розхлюпайте зір,
Що видні мені
Ополудні.
Я їх вам
Подаю...

ДИВО

Кряжі Карпат. Вгорі — небесні хори.
Внизу стежки пастельним олівцем.
Пожухлим вересом, побляклим ялівцем,
Як шерстю тура, вкриті косогори.

З ущелин до понадземних орбіт
Спинаються на гребінь перевалу
Сліди коліс, наїжджені помалу
У шлях — високий, наче бойків світ.

...На маківці найвищої гори
Запалюємо ватру. Видно автам,
І пастушкам, і в небі космонавтам
Крилате сяйво пізньої пори.

Мить таїнства! Вже полумінь вінчає
Із вічністю майбутній день! Сія
Супутник понад нами чи зоря,
Що пас, можливо, і не помічає.

Та раптом зупиняється. Стоїть.
Але тим часом звершується диво:
Ось наш вогонь єднається щасливо
З посланцем галактичних стосотліть.

Єдиний мент: зійшлись і розійшлись
В потоці часоплину, в леті стрічним,
Земний цей промінь з променем
космічним —
І ніби звеселіла небовись.

Осяяний, не бачачи нікого,
Новим себе збагни о цій порі,
Коли вже навіть хочеться зорі
Зігрітися од вогнища людського!

Сосни, сосни стіною,—
Перед мене, круг мене...
Колихкою стіною
Майво мідно-зелене.

Але далі, чимдалі
Розсуваю завісу,—
Повеп жалю й печалі
Сам-один серед лісу.

Сумовиті ялиці
Із гіркими вустами...
Ледь помітні таблиці
Лісовими шрифтами...

В гущі, в пущі (не в пустці!)
До живого діймає:
«Лісовик у відпустці»;
«Водяник не приймає»;

«Центр русальського руху
Переноситься в дебри»...
Ані слуху, ні духу.
Пні. Гілля сухоребре.

Глухо. Мертво. Спекота.
Тирса. Глина. І шутер.
Телевізор болота.
Дятла стихлий комп'ютер.

Вже — ні крапки, ні риси...
Ані свисту пташини.
Може, включимо диски,
Позаводим машини?

Ну, а що, як богівé
Лісові та болотні
Нам створили умови,
Як ми їм на сьогодні?

Заховавшись у праліс,
Ці казкові істоти
Нас беруть на аналіз —
Вистачає роботи!

Справедливим і скорим
Їхній висновок буде...
А чи надто суворим —
Хто ж дізнається, люди?!

Моя стежина біла — у сніги.
Білішої, мабуть, мені й не знати.
Але ці білосніжні береги
Не хочу довго в пам'яті тримати.

Ця білизна доводить зір до сліз,
Що, признаваймось, зовсім не до речі...
По вуха червоніє верболіз:
Уперше вільху пригорнув за плечі...

Хто завінщує пару лісову
На дні щасливі, теплі та квітчасті,
Та на галяву викличе траву
І ранніх бджіл — на котики пухнасті?

А може б, я наважився, поміг —
Покіль чарівники та ворожбити?
Стежина біла. Сніг, і сніг, і сніг —
Аж хочеться цим двом добро зробити.

Коли перед сумлінням завинив,
То хоч-не-хоч, а вже на ньому пляма,
Вважай, довічна: що вже не чини,
Як скривдженому не роби добра
І як не заглядай йому у вічі,
Здаватимешся сам собі гидким.
І хоч би всі повірили гаряче,
Що ти не винен,— бруду не відмить,
А добрі вчинки, мов коштовну одіж,
Якою хочеш вимостити гать,
Щоб вийти на сухе,— в одну хвилину
Похлинуть темні багна забуття...

І не втішай себе, що недруг твій
Був першим у нещирості, нещадним,
Коли таємний завдавав удар,
А ти — лиш відповів ударом, а відтак
Ти простягнув пораненому руку
І навіть першим викликав «швидку»
І влаштував у сонячну палату
Із персональним кондиціонером...

Ну що тепер той кондиціонер,
Коли ви братнім дихали повітрям,
Коли удвох довірливо і чесно
Пиля з одної чаші, їли хліб,
Ділили щастя порівну роками...
Розбито чашу. Викинуто хліб.
І щастя вже не вернеться ніколи...
Чому? Навіщо? Де лукавий біс,
Що накидав на радісну дорогу
Терпини та каміння?.. Сколихнув
І збаламутив найчистіше плесо?

Не треба, не шукай. І не ятри
Ані собі, ні недругові душу.
Ви, двоє винних, порівну несіть
Тягар ганьби, печалі, недовір'я!
Але у те не вмішуйте дітей,
І співчутливців не мобілізуйте,
А розпустіть їх по своїх домах;
Вони ж так само люди, а не тіні:
Набридло маски змінювати їм
І набивати ваші гаківниці...

Який же вихід? Виходу нема.
А може? Може? Не чипити лиха,
А як робить добро — то так, щоб павіть
Не запідозрив супротивник твій.
Яка ж то кара і яка ж то мука!..

«Несправедливо — відійти дочасно,
Коли ти тільки-тільки зрозумів,
Як ти потрібен і землі, і людям,
І сам собі, і всій своїй родині,
З якої залишилося так мало...

Несправедливо — вірш недописати,
Несправедливо — сад недосадити,
А поклик побратима — недочути,
Що мав сказати йому — недоказати»...

«Це ти дійшов до розуму таки,—
Тут забирає слово інший голос,—
А де ти вчора, позавчора був,
Коли зарозумілістю, лінивством,
Мов парасоллю темною від сонця,
Себе від світу заслоняв? Гадав,
Що вічна ця пікчемпа парасоля?»

Ти змолоду відбився од землі,
Яку ти щиро любиш, та здалека,
Пишаєшся і хвалишся, що в ній
Твоя десь корениться пуповина,
Що ось — уперше впав, як був малим,
Уперше кров тоді свою побачив,
А там — ходив по стернях, пас корів,
Давився житнім разовім крайцем,
А тут збирав потрухлі колоски
Та буряки викопував з-під снігу...

Усе це — правда. Спомин — добрий лік
На душу, що зачерствіла і сохне...
Але згадай тепер своїх батьків,
Які тебе уму й добру навчали.

Нема на світі їх уже давно;
Ти ж раз на рік проскакуєш на «Волзі»
Повз їхні недоглянуті могили...
На все ти маєш час — і на застілля,
На марну суєту, і на моря,
І навіть на далекі закордони,
Лише не маєш хвилячки — підійти
І в узголів'ях дерево підлити!

А ти говориш про несправедливість!
Все — справедливо. Все! І навіть те,
Що нині, хоч і пізно, надто пізно,
Заговорив ти про несправедливість»...

ПРО ЧАС

1

Коли на хвилі слухної пори
Здіймаються щасливі демагоги,
Вони готові кинути під ноги
Свої, священні вчора, прапори.

Вони такі відважні, бойові,
Так ріжуть правду, криють прорахунки,
Як безсоромно вчора обрахунки
Верстали під статті передові.

О, як людей дурили їх приписки
На сталь, на сіль, на людність, на книжки!
Колонки цифр — до сонця завдовжки...
І випасались безсоромні писки

На хлібові народному. Чому ж
І той, і цей — послухать їх розмову! —
Чимдуж волають про перебудову
Суспільства, стилю, методів і душ?

А в душі їхні хто загляне? Хто
Повідчиняє ці пікчемні душі?
Хто трусопе їх, мов дуплаві груші,
Повикидає з крісел та авто?

Це зробить час. І це вже робить час,
Який не підлягає кон'юктурі.
І жодній підозрілій креатурі
Не втертись-затесатись поміж нас.

Не влізти попід руки, попід ноги
До місця, звідки крок до нагород.
Як моноліт, змикається народ,
І зависокі вам його пороги.

Ховайте в «дипломати», під сукло
Заздалегідь написані промови.
Іде обнова. В тому суть обнови,
Що так чи інак — вам іти на дно...

2

«Переведіть годинники...» — параз
Почуємо. Радіємо вигодам:
Не відставати ж! Стрілку переводим,
Себе на інший переводим час.

Та я не про годинники й сезон.
Ще так недавно ми себе втішали
Неспішністю. Повільно поспішали.
То був застій? Сомпамбулічний сон?

Одні дрімали, інші — працю знали.
Одні видобували антрацит,
А інші добували дефіцит —
Для себе, розуміється... Завали

Розчищено... І ви перевели
Годинники японські та швейцарські,
Ви, що свої карбованчики царські
В заморські банки не перевели.

Ви пожирали експортну ікру,
Ви поглинали масло і до масла.
Але певтомно викидали гасла,
Негідну гру вели, потрійну гру!

Клялись любов'ю до народних мас,
У суєті бездарній та безплідній...
Ми переводим стрілки! Не на літній,
Не на зимовий час — на справжній час.

Всім серцем відкриваюся новому,
 Всім серцем прагну світла й чистоти.
 Та сам себе запитую: — А ти,
 Що ти зробив? Бо набивав оскому

Солодкоплинним плетивом словес.
 В якому ні душі, ні краплі поту...
 А покажи-но і свою роботу —
 В твоєму ділі є якийсь прогрес?

Я відповім, мов на суді: — Мені
 Так само, як моєму поколінню,
 Ударила по серцю та сумлінню
 Незрима радіація брехні.

Незрима? Часом зрима, надто зрима,
 Коли ти бачив, знав і розумів,
 Що це — не так... Помовчував. Здимів,
 Де треба було гримпути дверима.

Де слід було перепинити зло,
 І глупоту назвати глупотою,
 Не затуляти приказкою тою —
 Про хату скраю — серце і чоло...

Ні, не шукаю нині виправдань,
 Але скажу собі та всій громаді:
 Допмагай своїй країні, владі
 Вершити труд нечуваних завдань,

Вершить революційні заповіти
 Доби шукань, надій і боротьби,
 Великої і чесної доби,
 Яка тобі життя дарує, світе.

Чи треба нам іще яких промов
 Про неповторну рідну нашу мову?
 Згорни ретельно складену промову,
 І до людей по-людському промов

Тичинине «Я єсть народ». І годі.
 Все сказано. І жити. Треба жить.
 Бо не трибунний — інший час біжить,
 Новий народ рождається в народі.

«Мене в сім'ї великій...» Не забудь,
 Коли і як це мовлено Тарасом.
 І ці слова ідуть у ногу з часом,
 І нескінченна їх висока путь.

Згадай «Народе мій...» — Франків пролог,
 А надто ці слова: «по власнім полі»...
 Це вже про нас. Якої ще нам долі?
 Будь сам собою та працюй за трьох.

Не дай нікому слова хліб кришити
 Ні пальцями брудними, ні пером.
 Він — твій. Немов освячений Дніпром,
 Насущний день, який ще слід прожити.

Є золоті священні сторінки
 В історії Вітчизни і народу.
 Ми знали все: і голод,
 і негоду,
 І примхи
 лівої чи правої руки...

Та тільки віща Леніна рука
 Показує мету, тож їй ми вірим.
 І хай не сниться атомним вампірам,
 Що висохне жива
 людська ріка,
 Яка щодня тече
 до Мавзолею,—
 Вона єдино правдою живе!
 Вона дає нам дихання нове,
 Підносить нас
 над отчою землею —
 Не як
 птахів, котрі не мають гнізд,
 Не як
 безрідне сім'я
 всюдисуще,—
 Як міст живий
 з минулого в грядуще,
 Що втілюється в слові КОМУНІСТ!
 І не для вигод,
 не комусь в догоду
 Нуртує думка,
 світять мозолі.
 Бо ми — судьби своєї ковалі
 На возрожденній
 сонячній землі
 В ім'я життя
 Вітчизни і народу.

6

Я партії складаю чесний звіт
 Про себе і про час.
 І добре знаю,
 Що біль — це біль. Кутів не обминаю:
 В нас на шляху каміння, а не цвіт.

Революційний рід — Каменярі.
Цей рід не вигас. Він росте і зріє.
Будь з нами, правдо! Наближайся, мріє!
Дню трудовий, відкрий календарі!

Наш дім і хліб — для нас. Але — й від нас.
Від кожного і всіх. Ми, не байдужі
До вчора й завтра, тим сьогодні дужі,
Що знаєм все про себе і про час.

Памінова загадка



КОРІННЯ ДАЙН

Е т ю д и

з одного відрядження

Янісу Петерсу

День перший

«Білим каменем
Позначу я цей день»...
Білим каменем
Позначу
На Горі Пісень
Місце, де стояв
Кріш'яніс Барон,
Батько дайн,
Записувач пісень,—
Білим каменем
Позначу я цей день...

Ця гора —
Мов скатерть-самобранка,
Кожного запрошує:
«Підходь».
Скульптор
На ім'я Індуліс Ранка
Працював.
...Кріш'яніс,
Мов господь,
По трудах важких
Відпочива:
Велетенська
Біла голова —
Під латиським сонцем
Та дощем...
Вловлює Кріш'яніс
Біль і щем.

Вловлює — і світу віддає
Дайну —
Серце
І життя своє.

День другий

ВИСТАВКА РОБІТ ДЖЕММИ СКУЛМЕ

На виставці
Джемми Скулме
Вразила акварель:
Дві жінки
Розмотують пряжу,
Співаючи.
Але хто ці жінки
(Серце ними вже снить)?
Це гайпа.
Золотіє на серці пить —
Дайпа.

День третій

КОНЦЕРТ ДИТЯЧИХ АНСАМБЛІВ

Перебирають
Дитячі пальчики
Дні, роки,
Півтора століття твого,
Кріш'янісе Бароп.
То жебонить
Серце твоє,
Це гомонить
Слава твоя,
Це ж бо дзвенить
Вічність твоя,
О Кріш'янісе!

День четвертий

БЕЗСМЕРТЯ ПО-ЛАТИСЬКИ

...Старі кладовища
Теж умирають,
Заростаючи
Бересклетом і хмелем,
Забуваючи,
Де яка плита,
Наче школяр —
Де його читанка.
Земля
Постійно тасується,
Пересипається
З місця на місце,
Мов пісок у клепсидрі —
Старовиннім годиннику.
Нарешті
Вирівнюється
І влягається,
Як море
При узбережжі...
Так дзвінко
Ходить туман
По кленовому листі...
Що це?
Тисячне сяйво свічок
З тисяч живих долонь
Над тобою схилилось,
Кріш'янісе.

...Восьма годипа вечора
Тридцять перше жовтня.
Рік 1985-й.
(150-ліття народження
Збирача

Латиських народних пісень
Кріш'яна Барона).
Тремтить од вітру
Пломінчик мій.
Можливо, хилиться
До Шашкевича —
Сучасника
Невідомого...
Гасне свічка
У когось поруч —
Засвічує од мосї,
Від його —
Ще хтось,
І так триває
Самозасвічування,
Взаємозасвічування...
Кружляє листя
Важке та жовте,
Наче з латуні,
Сідає людям на плечі,
На пісок забуття
І воскресіння —
На рідну землю
Латиську.
Шкода,
Мови цієї не знаю,
Але ж розумію — так! —
Безгомінну
Людську ріку,
Що наче дайна твоя
Незаписана,
Пропливає
Над серцем твоїм,
Кріш'янісе!

День п'ятий

Пам'ятник відкривають
Під ризькими
Липами.
Добре тут буде
Кріш'янісу,
Подібному до пасічника:
Кружлятимуть
Біля нього
Золоті рої дайн,
Корінь каменя
Переплететься
З коренем
Дерева —
Все тут дає меди!
А дайна —
Це квітка й бджола,
Брунька та Насінинка,
Дівчинка й Жінка,
Дайна —
Як Мати,
Народжує все:
Дитину,
Небо і Дюни,
Гаюю і Даугаву
Чорний Хліб,
Парне Молоко,
І Книжку,
І Дерев'яний Щільник.
Для самих же дайн
Такий щільник-картотеку
Бачив я
Неподалеку —
У щойно відкритім музеї
На вулиці Кр. Барона, 12...

День шостий

Апофеоз ювілею —
Не церемонія
Першого входження
У музей,
Не грандіозний вечір
У театрі опери та балету
З доповіддю
Яніса Петерса,
Не вечеря-розмова
Під вечірнім куполом
Риги...
Апофеоз ювілею —
Чотиривірш Крін'яніса,
Записаний мною
Похапцем
У дослівнім перекладі:

Не кладіть мені під ноги скелю,
Пам'ятник із неї не тривкий.
Пам'ятник з латиських дайн я маю,
Золота він чистого чистіш...

*P.S. Цей вірш — у формі дайни.
Власне, то дайна,
складена самим Кр. Бароном.
Завдяки його подвигіві
в Латвії записано 3 мільйони дайн.*

День сьомий

Рига
До мого вікна
Підступила,
Викликає
Мене в ніч

Вежами та мостами,
Струнами
Листопадового дощу...

Опівночі
Чую,
Як походить
Під вікнами Чак —
Чекає до рання
Райніса...
Чую:
Зітхає
Огромний орган
Собору.

З близької
Книжкової крамниці
Соломою і травою
Запахла
Зієдопісова
«Поема про молоко».
Думаю
Про смачний
Хліб з тмином,
Кošелі квітів
На привокзальній площі,
Думаю
Про портрет
Ояра Вацієтіса
На тлі рибацьких човнів...
Не дають мені
Спати
Чорт, святі Петро та Павло
Із кав'ярні
«Дванадцять стільців»,

Де вчора
Ми з Єжи Литвинюком
Розмовляли
Про Антонича і Галчинського...

Повертатимусь
Завтра додому,
Розтривожений,
Утомлений,
Та щасливий.
Їхатиму
Крізь Литву та Білорусь
І далі —
Через Волинь.
Кучмасті сиві
Передзимові хмари
Нагадуватимуть мені
Бороду латиського Саваофа —
Вседержителя тайн,
Сотворителя,
Праотця дайн...

ПОЛІНОВА ЗГАДКА

Сергію Законникову

1

Чи пригадуєш, Сергію,
Побратиме білоруський,
Як ми вдвох (мов сарацини
Із далекого походу,
Звісно, мирного) на два дні
Зупинились по дорозі
Із Сіцилії у Римі,
Як, відмовившись од гіда,
Легковажні, безтурботні,
Вічне місто пізнавали?

2

Описати цю мандрівку,
Небезпечну та повчальну,—
Під прицілом мафіозі,
Поглядами грішниць юних
(За сумісництвом черничок),—
Зпачить, посягать на славу
Зпамепитого Лонгфелло;
Тож позичмо в нього розмір
(Так, як Рильський, Віграновський)
І на тім задовольнімось.

3

Славна то була мандрівка
(З задоволенням, з мораллю!).
Ми, як лірики справдешні,
Сотні тисяч лір бездумно
На розваги витрачали
І, звичайно, на напої!
Не лякайся, мій читачу:

Нам на к'янті не стачало —
Залишалося на каву
У кав'ярні «Тацца д'Оро» *.

4

Де нас тільки не посило!
Обходили ми пів-Рима —
Од музеїв ватіканських
До крамничок антикварних, —
Поки десь на площі Квітів
(Де згорів Джордано Бруно)
Спохопились одночасно:
І фонтан Треві, і Форум,
Палатин — це все чудово,
Не були ж ми в Колізеї!

5

Чи пригадуєш, Сергію,
Як додали ми завзято
Сходи вицерблені, грізні
В кам'янім тунелі вгору,
А відтак на галерею —
Не в румовища музейні,
І не в тишу скам'янілу,
І не в пустку (все ж обжиту:
Декорації, гра світла!), —
А немовби в інший вимір?

6

Циклопічні мертві брили
Підіймалися рядами
І творили образ мушлі,
Мушлі, що її до вуха
Прикладає тільки небо,
Та і то, мабуть, не часто —

* «Золота чашка» (італ.).

Може, раз в тисячоліття.
Що лишалось нам? Дивитись
На обглодані віками
Мармурові сірі квадрати.

7

Одні мали такий вигляд,
Мовби щойно їх уклали,
Припасовуючи тісно,
Будівничі невідомі
(Може, пригнані до Риму
В натовпах нещасних бранців
Мало не з усього світу;
Може, теж були слов'яни,
Куплені у генуезців
Десь на ринку припоптіївським?).

8

Було видно на камінні
Письмена зітерті, карби
Гладіаторських містерій;
Ще на інших — сліди кігтів
З клітки випущених звірів;
Ще на інших — ледь помітні
Тріщинки,— чи їх пробила-
Пропекла сльоза сарматська
Юної рабині з почту
Гордої патриціанки?

9

Враз гукнув Сергій: «А бачыш,
Што я тут найшоў, Рамане?
Вось ён, братка, палюбуйся,
Паспятай, паглянь, знаёмся,—
Наш земляк, палыи»...

І разом

Несподівано ми змовкли,
Вже не мовлячи нічого,
Наче ми з тобою, брате,
Зазирнули в спільну долю,
Вчули поклик материнський.

10

Гей, полине, гей, полине,
А хто ж тут тебе посіяв?
Може, той убогий русин,
Той дрогобицький хлопчина *,
Що в Болонї став магістром
І навчився розуміти
Рух світил в небесних сферах,
Сотворив нам першу книгу,
Визначив на карті світу
Львів, Москву, Дрогобич, Кафу?

11

А билина рідним пахла:
Придніпровськими степами,
Витоптаним Чорним Шляхом,
Полум'ям козацьких вогнищ.
Та не тільки, та не тільки!
Пахла так, немов казала:
Був тут муж із Білорусі,
Випала йому галузка
Із рукопису поеми —
книги «Carmen de Bisontis» **.

* Мова про (Юрія) Дрогобича (псевдонім Юрія Котермака, бл. 1450—1494) — українського вченого, який у 1483 р. видав книгу «Прогностичне судження», що є першою книгою вітчизняного автора.

** Мова про Миколу Гусовського (1470 (?) — 1533 (?) — білоруського поета епохи Відродження, який у Римі в 1522 р. опублікував видатний твір — поему «Пісня про зубра».

Здрастуй, брате наш полине,
 Ти, слов'янське євшап-зілля,
 Наш одвічний охоронцю!
 Родом з пущі чи зі степу,
 Ти цвітеш у нашій крові,
 Ти, повік неопалимий,
 Оселяєшся в пустелях,
 І на камені квітуєш,
 Будиш помисли і згадки,
 Не даєш душі заснути!

...А мені ще й досі сниться
 Не Палермо білосніжне,
 Не візочки сіцилійські,
 Не тратторія «Баркаччо»,
 Не далекий вогник Етни,
 Апі лаври та маслини,
 Не громаддя Колізею,—
 Сниться камінь, на якому
 Тріпотить і шелевіє
 Сивий кунцик полиновий —
 Срібні стрілки в серце ронить.

ПЕРЕД ПАМ'ЯТНИКОМ МІКЛОШУ РАДНОТІ

Чи така дивина, що сконає людина
За дротами колючими,
в смраднім багні?
Що змордовапа плоть
розчинитись
повинна
В небутті,
безконечно
жорстокому? Ні!

Посилаю вам декілька
сербських відкриток
Та весняні еклоги *. Болить голова.
Під розстріляним серцем
ви знайдете зшиток.
Тліп здмухнете — і, диво,
проступлять слова,

Одинокі повірники болю і скарги,
Що страждання — не полум'я,
не дипаміт.

Вийду, вийду з майстерні
скульптора Варги
Як людина,
а не уособлений міт!
Щоб не впасти, зіпрусь об соснові
штахети.
Як ласкаво у Мохачі ** сонце пече!

* Мова про вірші, які були віднайдені в могилі разом з останками убитого фашистами поета.

** Місто в області Бараня УНР, де встановлено пам'ятник поетові-антифашисту.

Будьте люди передовсім, потім —
поети,
Та підходьте, щоб руки я клав на плече.

Хай тупцюють засліплені славою бонзи:
Їм важливо — любовно
погладить лиття...

Краплі поту смертельного
котяться з бронзи
І крізь бронзу гримить моє
серцебиття.

Аж серця озиваються —
Петефі, Аді,
І Джазіля, Вапцарова, Гаврилюка.
Доки я серед вас, поки я в цій
громаді,

Не затерпше ніколи
моя рука!

РАЗОК БОЛГАРСЬКОГО НАМИСТА

Николаю Петеву

1

Обіч дороги ставили колодязі
Садівники, рибалки, ковалі...
В кириличнім, старослов'янським одязі
Воли пильнують рідної землі.

2

Хатиночки в музейному Єтері
У землю вгрузли. За які гріхи?
Віконця дерев'яні в них і двері,
Та кам'яні — із плит важких — дахи.

Стоїть собі хатинка та й не тужить.
Все глибше грузне. Хто б ото тужив?
На те вона, коли своє відслужить,
Щоб людям дах дорогою служив...

3

Сонце по чашах долин розіллято.
Мідь зелен-листу. Срібло далини.
Тракийско злато... Циганско лято...
Все, як на мене, не має ціни...

4

Так бережеш дітей своїх одна лиш ти,
Болгаріє... І нащо тут слова...
Пірін біліє, велетенське халіште*.
Од зла — прикриє. На ніч — накрива...

* Вовняне покривало (болг.).

З гармат черешневих били повстанці:
 Під Данчо, дяк Велемир.
 Турки забрались увечері. Вранці —
 По всій Болгарії спокій і мир.

Хотіли було зачохлити зброю...
 Підходять. Що це?.. Коли?..
 Полискуючи мосняжовою корою,
 Гармати цвіли. Гармати цвіли!

Сидить старенька. Сонце припікає.
 А взимку — в теплі кутається спи.
 Це — мати Дебелянова *. Чекає;
 Забулася; минуло дві війни...

Любомир Левчев
 Зброю збирає.
 Не колекціонує, о пі,—
 Із тіла Болгарії
 Колючки виймає,
 Смертельні, отруйні, страшні...

Пам'яті Андрея Германова

Два-три листи. Блокнот — листки потерті.
 Адреса. Телефони. Автошарж.
 Це, власне, те, що не дісталось смерті,
 Що не заглушить похоронний марш.

* Мова про пам'ятник матері біля музею болгарського поета Дімічо Дебелянова в Копривштиці. Дебелянов загинув під час першої імперіалістичної війни.

Це все — в моєму серці, не в архіві...
Тебе, здавалось, кожен розумів.
Ти добрим, як дитина, був і в гніві,
Так нині кажуть... Я ж не знав про гнів.

Ніхто не знає, на яких опорах
Стоїть над нами небо голубе...
Здригнулося. Розсипалось на порох!
Але не запорошило тебе.

9

О, скільки їх, наїзників певдержних,
Тут, гублячи підкови, пронеслось!
Спинився лиш один,— Мадарський вершник *
Додумався? А чи порадив хтось?

10

Там, де бездумно топчємось віками,
Шукаєм запопадливо скарбів,
Лежать руїни — городи і храми,
Понищені злобою ворогів.

Болгарські археологи знаходять
Сліди укріплень, храмів та доріг.
Болгарські реставратори виводять
Їх на поверхню і трасують їх.

О, якби й ми так мудро подивились
Углиб — на призабуті сторінки!
Які б тут негативи проявилися,
Любов'ю закріпились — на віки!

* Доісторичне зображення верхівця, вирубане в скелі недалеко від с. Мадара.

СПОГАД ПРО СКАДАРЛІЮ *

Димами жаровень Скадарлія пахне,
І чашинок розносить дешево вино;
Маленький оркестрик зворушливо прагне
Добути мелодії, згаслі давно.

Є в цьому щось добре, таке пелукаве,
Як втомлені посмішки літніх жінок,
Таке, як мала філіжаночка кави,
Таке, як товстий сигаретний димок.

...Жінки несучасні. Вони несугарні,
Колишні зірки містечкових естрад.
Ліхтарні пад ними — як свідки примарні
Безумних кохань, найпідступніших зрад.

...Деся поруч виходять вечірні газети,
Тріщить хмародерів рекламний неон.
У брамах будинків, де жили поети,
Хитаються тіні незграбних колод.

Туристи гризуть качапи кукурудзи
Вставними зубами всіх фірм і систем.
Ім діла нема до богемної музи
Тутешніх поетів, їх візій і тем.

О, грайте, музики, смішні та печальні!
Далекі поети, згадайте слова,
Щоб ці декорації сентиментальні
Явили давно вже забуті дива!

Так хочеться серцю правдивості! Кітчу
Не зносить воно — ні тепер, ні давно...
Чом міні-культурою серце калічу?
Банальний театрик... Дешево кіно...

А милий маестро, подібний до Чарлі,
Піднявши тростипку, всміхнувся й мені.
І людський цей погляд в куточку

Скадарлії,

Навік поріднив нас у цій метушні!..

* Куточок старого Белграда, де селилася літературна і мистецька богема, жили і видатні митці.

КНИГА

В самому серці Матенадарапу
Є книга, що розділена на дві.
Одна, здається, й досі у крові,
А друга схожа на затвердлу рану.

...Велику книгу, мов судьба, важку,
Було пелегко винести одному
Під час різні... Ділили. Бігли з дому —
Несли півдолі в кожному мішку.

Одну в скиту, далеко від села,
Сховали в чистій і сухій яскині.
Блукала друга по світах донині —
По двох віках у Єреван прийшла.

Поклали поруч, мов єдину долю, —
Однакові священні письмена!
А скласти неможливо. Бо від болю
Та, що з яскині, стала кам'яна...

ТОПОНІМІЧНИЙ РОЗДУМ

*Арамаїсу Саакяну,
вірменському поетові*

Звартшоц.
Гехард.
Сардарапат.
Гарні...
Які слова —
Із придихом, гортанні!
На дотик —
Ніби квадри крем'яні,
У тверді викуті слова,
Де грань до грані —
Нескорена, необорима плоть
Просвічує крізь оболонку слова!
Зловмиснику,
Заблизько не підходить:
Алмазні жорна —
Ця вірменська мова!
Слова твої —
Мов зарізяцька лють.
Та жорна їх
Покришать і розмелють...
Тисячоліття
Тут безсмертеп люд,
І кожна мить
Тут смертно проклят нелюд...
Дошукуючись
Суті та прикмет,
Окину зором і свої твердині.
Які слова —
Немов текучий мед! —
Ласкаві, золоті, солодоплинні:
Любомль,
Перемишль,

Теребовля,
Львів,
Доброміль,
Галич,
Плісесько,
Микулин...
З-за літописних
Мурів та валів
Що нам віщує
Вічний крик зозули?
Ми стільки знали
Ласих на меду —
Од гуннів до фашистської орди!
У течиві
Ласкавих, добрих слів
Ворожий лютий говір перетлів
І в сонці мови
Дивні та дрібні
Чужі слівця — мов оси в бурштині...
То що слова —
Текучість а чи твердь?
То де ж душа —
У камені чи в слові!
Як паморочить світ
Воднева смерть,
Кому пісні
Потрібні колискові?
Потрібні — так! —
Суворі, мов набат!
Потрібні — так! —
Прозорі та ласкаві!
Щоб Галич мій
І твій Сардарпат
Нові століття
Стрінули во славі!

Коли автобус,
 рейсовий, звичайний,
 Ніяк не комфортабельний, тісний,
 Перетинає цей пейзаж печальний
 (Жорства та глина, супісок пісний),
 І поринає в першу шерхлу зелень
 Старої Феодосії, мені
 Сліди давно занедбаних поселень
 В незграбній увижаються стіні,
 В тіснім завулку (править за зупинку),
 Порослому рудим чагарником,
 В червоній черепиці на будинку,
 В розкопі, що проблісне черепком,
 У вишмуглянім шкельці на причалі,
 В чужих словах: кизил, фундук, хурма...
 Все розумію. Горю та печалі
 Давно тут пристановища нема.
 Та хто це, хто, пікчемний і невдячний,
 Поклав печать тупого забуття
 На землю, де звитяжив Сагайдачний,
 Рятуючи невольницьке життя?
 А той жахний всесвітній рабський ринок,
 Де мій народ продавано, мов крам,
 Забудували. Ось адмінбудинок,
 Бетон, асфальт. Порядок...
 Стид і страм!
 Нехай минуле прямо в душу гляне
 Байдужому, щоб аж струснуло ним,—
 Не всемогутнім зором Роксолани,
 А Насті, Насті поглядом німим.
 Скажіть, невже сльоза цього дівчати,
 Спокійно жити в місті цім дає?
 Поставте знак. До будь-якої дати.
 Сльоза народу дат не визнає.

Долин біблійських вицвілі сувої,
 Глоги і терни — письменна пустель...
 За профілем гряди берегової,
 Де гусне запах чебрецю і хвої,—
 Вколисаний вітрами Коктебель.

Заслуханий в гекзаметри Гомера,
 Кому прибий тут тільки не лунав...
 Вузьке плато, мов щит легіонера,
 І скеля — скіфських карбувань химера,
 Причал для еллінських крилатих нав...

Стикались тут і гипули народи,
 Їх кров між цих розколин запеклась,
 Де між відламів мертвої породи —
 Лик візантійський, мусульманська
 в'язь...

Перекотилось. Схне татарське зілля.
 І над болітцем хилиться кушир.
 Чом так болить це все, до божевілля,
 Так, наче сам я — бранець із Поділля,
 Узятий кримчаками у ясир?

Відкину згадки і прикличу мрії:
 Страшним часам повернення нема.
 Сплять у піску корчаги Кіммерії,
 На дні лагуни амфора дріма.

Її з глибин підніме археолог,
 Обмиє в морі і налле вина,
 І коли ніч зірчастий спустить полог,
 По берегах цих, горах цих і долах
 Хай у полон і в круг веде — вона!

СПОМИН ІЗ СІГУЛДИ

Осіній день. Далечина світанна.
Мов подарунок осені — цей день.
Замислилася Анна Бландіана,
Сама — як пісня на Горі Пісень.

Її червона шапочка вогніла,
Спливало з вітерцем волосся золоте.
Того, що я казав, ніяк не розуміла,
Чи прикидалась, — мова не про те...

І враз, тендітна, ніжна, як лелітка,
Пустилась вниз. Бігцем. Кришилися льодка.
(Беру собі лукавого за свідка,
Що відьомські у неї чобітки...)

Вони дзвінкі листки наздоганяли,
Видзвонювали з радості вони.
Дуби столітні віття простягали,
Тяглись до неї, ніби до весни.

Подумалось: від Балтики до Понту,
Від бурштинових дюп і до альпійських лук —
І окарини вілх, і ліра горизонту
Чекають твоїх вуст, чекають твоїх рук!

Країна рун і дайн. Вона тебе достойна,
Достойна й ти її, країни рун і дайн!
Як дзіндра осяйна, смалка румунська дойна,
Влетіла ти сюди. Надовго? Тайна тайн.

О каменю, мовчи. Лежи собі та нидій.
Невже вона й тебе торкнулась на ходу?
Тисячолітній міф: її послав Овідій —
Цю пісню огнепну, цю тугу молоду.

Стримить по схилу вниз, як полум'я, хитлива,
Прозору стеле тінь на свій прозорий слід.
Я дива не чекав, я дочекався дива.
Ці очі — знаю їх... З таких далеких літ...

Як іній відцвіте на темнім листі рути,
Що лишиться мені? Холодні тафлі плес?
Рунічні письмена осінньої засмути?
Клинопис журавлів? Папіруси небес?

Не треба заклинань. Бо доля невблаганна.
І цей осінній день — звичайний будній день.
Чому ж я так хотів, щоб Анна Бландіана
Не поспішала так зійти з Гори Пісень?

В Хатині діти кидають монети,
В басейн меморіального фонтану.
Лускою мідяків покрите дно.
Її щодня виловлює служитель.
Куди ідуть дитячі скромні кошти?
Мабуть, на квіти, на... А ще куди?
Куди ж? На пам'ять. Діти розуміють:
Вони сюди вернутись мають знов,
Адже монетку вкинуто! Ну що ж,
Така стара міщанська добра звичка —
Лишати гріш, аби душа бажала
Вернутися. Але подумав я:
Невже сюди я мушу повертатись
З мотивів екскурсійних? Ні, о ні!
Невже дрібна монета — то залога
Від пам'яті, котра мені тепер
Пагадуватиме не про смерть і злочин,
А про пікчемну втрачену копійку...
Я ж тут залишив пам'ять! Півжиття
Тут сповіло при вогні печалі,
При дзвонах пам'яті.

А дзвін копійки,
Її холодний полиск у воді —
Яке блюзнірство! І страшніше тим,
Що коїться невидними руками
Маленьких нерозумних громадян.
А ті, дорослі, також нерозумні,
Мабуть, забули вже, яка ціна
Трагедії хатинської. Чи знали?
Ні, я таки за будь-яку ціну
Повернуся — і я, і мої діти,
Й колись, напевно, діти їх дітей,
Аби побачити на чистім дні
Людські обличчя, сповнені скорботи...

Маленька річка лісова,
Закутана спігами,
Пухкими й чистими,— аж слід
Боїшся залишати...
Такі сніги, така вода
Були в моїм дитинстві;
Такі сніги, така вода —
Мов сон, мов подарунок.

Прозора й чиста хвиля в ній
(«Крыпичная»)... І пахне
Черемхою, шишками вільх,
Збанятками копвалій,
Бурштином золотим пеньків,
Опеньками сухими,
А може, й сонцем, може, ним,—
Чого ж, це так можливо...

Немало бачив я річок,
Могутніх, легендарних,
І вередливих, і сумних,
Нісених та лукавих,
Чернав не з кожної: воді
Не вірив чи боявся,
А тут, мов дома з джерела,
Принав би і напився б.

А їй, напевно, байдуже
До похвальби моєї,
Вона ласкава з усіма,
Із усіма привітна;
Слов'янська вродою; душа
Така вже білоруська...
Мабуть, лише мені ім'я
Прошепотіла: — Ісloch...

СІЦІЛІЯ

Сіцилія — це грандіозний мольберт.

Художник

торкається пензлем дощу,
Узгір'їв, коричневих, мов теракота,
Оливкові тіші стелить між них,
Підсилені зеленню піній і пальм.

Пообіч доріг урочисто кладе
Тонку позолоту лимонних гаїв.

І все це обводить ультрамарином.

Хвилинку стоїть нерішуче. Тоді
Карміном позначає кратер Етни.

У СІРАКУЗАХ

«Стою в епіцентрі двадцятого віку.
Амфітеатр — мов століть космодром»...
Отак би й почати!

Гучне «кукуруіку»

Насмішливо ляспуло...

Неба огром —

Як моря огром...

Голубі Сіракузи...

Руїни — і грецькі, і римські... Лотки...
Старий антураж туристичної музи
Бери та вкладай у гладенькі рядки.
Завваж: велетенська, засмічена пристань,
Скрипучий поміст (порівняй: клавікорд),
Згадай патетично про Тустань

чи Пістипь, —

Готово: контраст і душевний комфорт.
Контрасти... Мене не займають контрасти,
Та звідси, де плавиться ультрамарин,
Хотів би злетіти, упасти, припасти
До темної скиби, до вогких цямрип.
Неначе змія, підповзла ностальгія.
Ну що це за вдача вже наша така?
Одвічна стихія. Незважаєпа дія.
Проклята ментальність. Повинність гірка.
Окраїна раю — чого мені треба? —
Середземноморська одвічна краса.
(В космічних висотах античного неба
Надшвидкісне вістря з клеймом USA).
Поглянь, напливає хмарина, мов Леда,
Рожево підсвічена. Розкіш і лінь...

У щойно окреслений круг Архімеда
Ввійшла і спипилася мечника тінь.

АЕРОПОРТ
«ЛЕОНАРДО ДА ВІНЧІ»

Не палежав піколи я
До когорти,
Що оспівує
Аеропорти — реторти.

...Прилітаєш у Рим.
Виходиш... Обличчя знайоме —
Старого доброго дідуся,
Що вигадав
Апарати літальні...
Невже він прийшов сюди
Посипати пшопа
Дюралієвим пташкам,
І, в небо очі підвівши,
Зустрітися поглядом
Із Саваофом самим,
Тільки не з папою,
Не з королем,
Не з міністром цивільної авіації
Чи ще там яким благодійником нації?

Так, очі в нього
Мудрі й ласкаві,
Бо сам —
Як утомлений вседержитель;
Із долопі його
Стартують ластівки цивілізації,
Він — Леонардо да Вінчі.

Його іменем названо
Римський аеропорт,
І це справедливо й повчально!

Але й не дримає суперник-чорт!
Оп терористи
Оформляють багаж;
Поліція розбивається аж:
— Ти в яким «дипломаті»,
Пекельна петардо?!

Дивиться на цю всемогутню рать
Гірко й печально
Хрещений отець
Смертоносних зпарядь —
Леонардо...

Вже маючи всього по горло досить
(Буддисти, хіппі, хитрі «землячки»,
І Сапта-Клаус, що для бідних
просить,
Книжки про Форда, з Картером
значки,

Білогвардійські марші, і тотеми,
Плевели, що плакає НТС,
І похоронний сервіс П. Яреми,
Пістолі, що позадрив би Дантес,
І «автентичний» храм святого Юра,
Книгарня вбога з шильдою «Сурма»,
Фальшиві очі, штучна шевелюра), —
На все б пачхав! Додому. Та дарма...

Відбувши часу більше половини,
Я йшов і думав: бідолашний Дант,
Уздрівши поневаження людини,
Тут почувався б паче дилетант.
Тут пекло! Зло у силі знавіснілій!..
Та де ж це я? А Віктор, мій Вергілій?..

На двадцять першій поверсі готелю
Ми з ним жили і споглядали стелю,
Бо всенькі телевізора канали
Каналії й повії позаймали..

О Вікторе! З обіймів жаху-плаза
Рятуї! Безмовний, вже не віднайду
Костьолу Патрика, де поруч «Fifty Plaza»,*

Ще й ЦРУ, напевно, ходить по сліду..
Доходячи до рогу Уолл-стріту,
Складав я схоже щось на заповіт,

* Готель у Нью-Йорку.

Та раптом,
як Еней з тамтого світу,
Забрався на «свою», 30-ту стріт...
Ось і готель.
Пемов залізний палець,
Устромлений в жерстяні небеса...

І я згадав, змордований блукалець,
Що є на світі зелень і роса,
Є хліб і мед, і зливи та хурделі.
Є Тербовля, Ужгород і Львів,
Є Золоті Ворота, і морелі,
І Ніни Матвієнко сонцеспів.
Є вечорові та світальні ватри,
Є плач і сміх обох моїх сипів...
І ламаного шеляга не варте
Стовповисько без радоців і спів.

Суєтний і жахний мегалополіс.
Можливо, дорогий комусь. Нехай.
Моя душа пройшла тут електроліз
І випала в сльозу.

Живи, кохай,
Засвічуйся, брини,
зродися словом,
Якого ждуть засмучені вуста...

Земля моя, пречиста і свята,
Озвалася до мене віщим зовом.
Так, тільки нею, рідною землею,
Я єсьм.

Кажу це не для асамблей.
І ліпшого не треба привілею,
Бо це — мій найдорожчий привілей.

ІНСТРУКЦІЯ ВЕРБИ

**Майже за Радованом Зоговичем;
див. його «Інструкцію маслині»**

Можливо, канадська поліція в цій назві найде
крамолу.

(Тим краце: про адресатку підніме старі досьє).

Дісталася ти, вербичко, з казахського суходолу,

І радісно людям знати, що ти далеко десь є.

Тобі ж від цього не легше: в негоду, в ясну погоду
Тріпочеш печальним листям — що тебе так пече?
Крізь сиву пам'ять-непам'ять шукаєш міражну воду,
До Дніпра посилавеш корінь — Дніпро по той бік тече.

Твоя далека матуся виросла зі шпідрутена.

Рекрутованого з верболозу в закаспійські піски.

Проклята поетом і богом імперії темна закутина.

Тепер, якщо розібратися, тобі на досяг руки.

То подавай же руку з гордістю, теж із гідністю,—

Ти ж не в паймах, не в приймах, сієш любов,
а не страх.

Ті, що тебе обминають, помруть багацькою бідністю,

І їхній прах безпотрібний розвіється на вітрах.

Ти — допя верби Шевченка, що підважила твердь
імперії,

Твій український корінь омивають океанів аж два.

Де з отчого краю пшениця залива індіанські прерії,

Тобі дарувати судилось людям правди слова.

Ти навчена горем і щастям. Не позичать тобі досвіду.

Тож чи мені давати якісь там інструктажі.

Виходь у канадську землю, рости від зорі до
досвіту,—

Для тебе вже не існують ні віддалі, ні рубежі!

УЯВНИЙ ВЕРНІСАЖ

Скульптури Архипенка
Мандрують із Парижа в Нью-Йорк.

Живопис Курилика
Прикрашає галерею
«Ніагара-Фоллс» (Канада).

Графічні аркуші Гніздовського
Залюбки виставляють японці.

Малюнки Никифора, гравюри Гєца
Експонуються у Варшаві.

Коли б ці шедеври
Загостили на Україну,
Як би їм пораділи
Люди, сонце, роса,
І журавлі, звичайно, й калина —
Рідна земля!

Адже вони —
З її пороху, плоті,
З подиху,
З незнищенного сяйва її!

Експерти від мистецтва!
Покажіть народу — народове!
Не бійтесь, що якийсь твір
Не схоче повертатися в запасники,

Бо його, мовляв, опромінено в нас
Інфрачервоним промінням!

А втім, ви, можливо,
У чомусь маєте рацію.

Що, якби спрацював
Всемогутній закон, за яким
Усе повертається на круги своя?

Те, що в розкішних обмежене рамах,
Затиснуте в об'ємах і пропорціях,
Закодуване в лініях і кольорах,
Негайно почне зростатися
Клітинами, нервами, судинами
З українським національним пейзажем...

А його не виріжеш із обрію,
Не одміряєш на милі,
Не одважиш на фунти,
Не переплавиш у долари...

Заспокойтесь, шановні.
Не пред'являємо авторських прав...
Просто мова про те,
Що коріння —
Завжди коріння...

Тепер задумайтесь
Над проблематикою
Калини і мальв,
Фепоменом тополиних і вербових
мапдрівок.

Зрозумієте, гадаю, чому
Журавлине «курли» над Атлантикою
У буквальнім перекладі означає:
— Чуєш, брате мій...

ЗМІСТ

| | |
|--|-----|
| СОНЦЕ «СЛОВА» | 3 |
| ШЕВЧЕНКОВІ АВТОПОРТРЕТИ | 31 |
| Найраніший автопортрет (початок 1840 р.) | 32 |
| Автопортрет 1843 р. | 34 |
| Автопортрет 1845 р. | 35 |
| Автопортрет 1847 р. | 37 |
| Автопортрет 1851 р. | 39 |
| «Каторжний портрет», подарований Михайлові Лазаревському (1858 р.) | 40 |
| Автопортрет у вишитій сорочці (1860 р.) | 42 |
| Автопортрет зі свічкою (1860 р.) | 45 |
| Трен за останнім автопортретом (1861 р.) | 46 |
| До автопортретів утрачених або невідомих | 48 |
| КАМЕРТОН ШАШКЕВИЧА. <i>Кантата</i> | 49 |
| КОРІНЬ ДОБРА | 73 |
| Переяславська райдуга | 74 |
| Передвістя | 77 |
| Припадаю, зором припадаю...» | 80 |
| Невимовне | 81 |
| «Кам'яне й чорноземне Поділля...» | 84 |
| Генеалогія | 85 |
| Післявоєнний гербарій | 87 |
| «Колись я маленьким пустив...» | 88 |
| На зорю Тичини | 89 |
| Ірпінська весна | 90 |
| З хроніки одного тижня (жовтень 1981 року) | 92 |
| Портрет Ярослава Івашкевича | 95 |
| Друзі | 97 |
| Миколі Петренкові на 60-ліття | 99 |
| Профілі майстрів | 100 |
| 1. Відвідини Ярослави Музики | 100 |
| 2. Жартівлива ювілейна пастораль для скульптора Еммануїла Миська | 101 |
| 3. Володимир Патик на етюдах | 103 |
| Пізнання | 105 |

| | |
|--|-----|
| Осліплення Василяк Теробовльської | 106 |
| Муляж у Кам'янець-Подільській фортеці | 109 |
| «Жаліються лірики на тиражі...» | 110 |
| Притча про загибель цивілізації | 111 |
| Автоархеологія | 113 |
| Про самотність | 115 |
| Відсутність | 116 |
| Прозорість | 117 |
| Ранкове купання коней | 118 |
| Печальний вірш | 119 |
| «Чистою-чистою, білою-білою...» | 121 |
| «Ось надходить пора вечорова...» | 122 |
| «Дрімучої пізньої осені...» | 123 |
| Відпливати в осінь | 124 |
| Про пісню | 125 |
| Agg poetica | 126 |
| «Це я...» | 128 |
| Диво | 129 |
| «Сосни, сосни стіною...» | 130 |
| «Моя стежина біла — у сніги...» | 132 |
| «Коли перед сумлінням завинив...» | 133 |
| «Несправедливо — відійти дочасно...» | 135 |
| Про час | 137 |
| ПОЛИНОВА ЗГАДКА | 143 |
| Коріння даїн. Етюди з одного відрядження | 144 |
| Полинова згадка | 152 |
| Перед пам'ятником Міклошу Радноті | 157 |
| Разок болгарського паміста | 159 |
| Спогад про Скадарлію | 162 |
| Книга | 163 |
| Топонімічний роздум | 164 |
| «Коли автобус...» | 166 |
| «Долин біблійських вицвілі сувої...» | 167 |
| Спомин із Сігулди | 168 |
| «В Хатині діти кидають монети...» | 170 |
| «Маленька річка лісова...» | 171 |
| Сицілія | 172 |
| У Сіракузах | 173 |
| Аеропорт «Леонардо да Вінчі» | 174 |
| Причинок до перебування в Нью-Йорку | 176 |
| Інструкція вербі | 179 |
| Уявний вернісаж | 180 |

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ИЗДАНИЕ

Роман Марьянович Лубківський

Ч Е К А Н

Художественное оформление
ЗИНОВИЙ ЯРОСЛАВОВИЧ ЮСЬКИВ
И *АЛЕКСЕЯ ИВАНОВИЧА ДМИТРИЕВА*

Львов, издательство «Камєняр»

(На украинском языке)

Редактор *В. Т. Звенигородський*
Художній редактор *Б. Р. Пікулицький*
Технічний редактор *Ц. А. Буркатовська*
Коректор *І. М. Микита*

Информ. бланк № 1535

Здано на складання 31. 03. 87

Підписано до друку 27. 08. 87

БГ 01768. Формат 70×90¹/₃₂

Папір друк. № 1. Гарнітура звичайна нова
Високий друк

Умов. друк. арк. 6,73+1 вкл. Умов. фарбовідб. 6,77

Обл.-вид. арк. 6,69+0,06 вкл. Тираж 7000 пр.

Замовлення 501-7

Ціна 1 крб.

Видавництво «Каменяр»
290008 Львів, Підвальна, 3

Львівська
книжкова фабрика «Атлас»
290005 Львів, Зелена, 20

Лубківський Р. М.

ЛІ82 Карбівня. Худож. оформ. З. Я. Юськів і
О. І. Дмитрієв. — Львів: Камєняр, 1987. —
183 с.: іл.

Нова книга віршів сучасного українського поета містить ліричні роздуми про творче начало у праці і в мистецтві, що облагороджує людину, утверджує її безсмертя на землі, про братнє єднання народів та їх культур. Значний інтерес становлять цикли «Сонце «Слова», «Шевченкові автопортрети» та поема «Камєртон Шашкевича» як спроби поетичного осмислення актуальності класичної культурної спадщини.

Л 4702590200-059
М214(04)-87 55.87

ББК 84.Ук7
У2